

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PhDr. Zlata Hlebová

Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy v predmete slovenský jazyk a literatúra (ISCED 2)

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov 2012

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS: PhDr. Zlata Hlebová

Kontakt na autora: ZŠ s MŠ, Hlavná 367/7, 082 12 Kapušany,
hlebova@atlas.sk

Názov OPS: Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy
v predmete slovenský jazyk a literatúra (ISCED 2)

Rok vytvorenia OPS: 2012

Odborné stanovisko vypracoval: PaedDr. Iveta Háberová

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov. Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Tvorivo-humanistické vyučovanie, kľúčové kompetencie žiaka, žiak – mladý bádateľ, učiteľ – manažér učebnej činnosti žiaka, kognitívny i nonkognitívny rozvoj osobnosti žiaka, projektové aktivity, blokové vyučovanie.

Anotácia

Práca prezentuje nový model vyučovania pod názvom *Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy v predmete slovenský jazyk a literatúra (ISCED 2)*. Predstavuje v praxi overené pestré aktivity 9 prierezových tém v rámci blokového vyučovania s cieľom inšpirovať školy k inováciám zaužívaných pedagogických stratégií. Z práce vyplýva, že aktivity sú zážitkom pre žiaka a jeho učebnú činnosť, učiteľa motivujú k zvyšovaniu svojej profesionality a pedagogického majstrovstva, preto sú vhodné na začlenenie do individuálnych školských vzdelávacích programov pre ISCED 2 v predmete SJL.

OBSAH

ÚVOD	5
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PRÁCE	6
1.1 Humanizácia výchovy a vzdelávania	6
1.2 Kľúčové kompetencie žiaka	7
2 MLADÝ BÁDATEĽ Z TVORIVO-HUMANISTICKEJ ŠKOLY	9
2.1 Prierezová téma č. 1: Tvorba výkladového slovníka priezvisk.....	10
2.2 Prierezová téma č. 2: Antológia rozprávok žiakov piateho ročníka	13
2.3 Prierezová téma č. 3: Mladý jazykovedec.....	16
2.4 Prierezová téma č. 4: Dobšinského svet rozprávok I	18
2.5 Prierezová téma č. 5: Dobšinského svet rozprávok II.....	19
2.6 Prierezová téma č. 6: Objavujeme literárny Prešov	21
2.7 Prierezová téma č. 7: Bájky – naša inšpirácia / Žiacka bájka	23
2.8 Prierezová téma č. 8: Povesti o Kapušianskom hrade.....	25
2.9 Prierezová téma č. 9: Módna prehliadka	28
ZÁVER.....	31
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	33
ZOZNAM PRÍLOH	34
Príloha 1 Ukážka žiackej práce s elektronickým slovníkom.....	35
Príloha 2 Dve ukážky žiackej autorskej rozprávky	36
Príloha 3 Gramatické tabule dvoch mladých jazykovedcov	37
Príloha 4 Fotodokumentácia z exkurzie	38
Príloha 5 Ukážky žiackeho hodnotiaceho postoja.....	39
Príloha 6 Fotodokumentácia z literárnej exkurzie v Prešove.....	40
Príloha 7 Ukážka žiackej práce a fotodokumentácia z prezentácie úlohy	41
Príloha 8 Ukážka žiackej autorskej povesti o Kapušianskom hrade.....	42
Príloha 9 Ukážka žiackeho plagátu a fotodokumentácia z módnej prehliadky.....	43

ÚVOD

V dokumente Štátny vzdelávací program (ŠVP) pre ISCED 2 sa zdôrazňuje, že aj „na druhom stupni ZŠ je potrebné v predmete slovenský jazyk a literatúra pokračovať v komunikačnom a zážitkovom vyučovaní a naďalej veľkú pozornosť venovať získavaniu komplexných kompetencií,“¹ ktoré v ŠVP predstavujú edukačné ciele v jazykovej i literárnej zložke predmetu SJL v rámci ISCED 2. Zo ŠVP vyplýva aj ďalšia didaktická požiadavka, podľa ktorej „učiteľ nepredkladá žiakom hotové poznatky, ale vytvára mu podmienky a pripravuje podnety, aby sa vedomostí zmocňoval sám.“²

Uvedené myšlienky nás motivovali k zmene zaužívaných stratégií vo vyučovaní predmetu slovenský jazyk a literatúra (ISCED 2) na ZŠ s MŠ Kapušany, otvorili sme sa modernému, blokovému vyučovaniu a v súlade s preberaným tematickým celkom v danom ročníku sme si dve vyučujúce vyskúšali niekoľko prierezových tém v novom modeli vyučovania pod názvom Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy, lebo za takú školu sa považujeme na základe dosahovaných výchovno-vzdelávacích výsledkov, kreativity učiteľov i vedenia školy a tiež záverov komplexnej inšpekcie. Realizované aktivity sa stretli s pozitívnou odozvou medzi učiteľmi i žiakmi, k spolupráci sme nenásilne inšpirovali ďalšiu triedu a jej vyučujúcu. Každá aktivita je dynamická, smeruje ku konkrétnemu výstupu z učebnej činnosti žiaka, preferuje zážitkovosť a prežívanie emócií, ponúka žiakom možnosť slobodného výberu metód a foriem práce, postupovať podľa vlastného tempa práce, voľne komunikovať so spolužiakmi i vyučujúcim, motivuje ich k aktívnemu osvojovaniu učiva, k prezentácii výsledkov práce, k vyjadrovaniu hodnotiacich postojov. Vzhľadom na rozsah práce sme sa zamerali na 5. a 6. ročník ZŠ.

Práca je rozdelená do dvoch kapitol. V prvej kapitole približujeme, ktoré teoretické východiská sa stali základom nášho modelu tvorivo-humanistického vyučovania pod názvom Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy a ako tento model vyučovania vnímame z pohľadu Štátneho vzdelávacieho programu a možnosťami školských vzdelávacích programov. Druhá kapitola je zameraná pragmaticky, prezentujeme v nej deväť kreatívnych prierezových tém a spôsob riadenia práce žiakov v 5. a 6. ročníku v predmete slovenský jazyk a literatúra z nášho modelu Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy v predmete SJL (ISCED 2) v rámci blokového vyučovania s dvomi vyučujúcimi v triede. V prílohovej časti práce ponúkame dokumentačný materiál k jednotlivým aktivitám.

Všetky prezentované aktivity a pracovné listy pre žiaka sú originálne, neboli prevzaté zo žiadnych tlačенých ani internetových zdrojov.

¹ PETRÍKOVÁ, D. et al.: *Štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra*. (Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia). Príloha ISCED 2. Bratislava : ŠPÚ, 2009, s. 9. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.statpedu.sk>>

² PETRÍKOVÁ, D. et al., Ref. 1, s. 109.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PRÁCE

1. 1 Humanizácia výchovy a vzdelávania

„Vyučovanie je celý komplex tých najrôznejších snáh a úsilií, kam patrí manažment triedy, príprava na vyučovacie hodiny, organizácia vyučovacích a učebných činností, vytváranie a udržiavanie určitej klímy v triede, hodnotenie a spätná väzba. Jednoducho povedané, pri dobrom vyučovaní musí byť zhoda vo všetkom, čo k tomu patrí.“³

Napriek tomu, že už dlhé roky hovoríme o humanizácii výchovy a vzdelávania na našich základných a stredných školách, v praxi to stále nie je až také jednoduché. Cesta k otvorenosti a úprimnosti je stále plná prekážok. Navonok humánna inštitúcia si vo svojom vnútri pestuje rôzne prejavy direktívneho správania. V definícii pojmu *humanizmus*⁴ sa zdôrazňuje hodnota človeka ako osobnosti; právo človeka na slobodu, šťastie, rozvoj a uplatnenie jeho síl a schopností; úsilie o ľudskosť a ľudskú dôstojnosť; nastolenie princípov spravodlivosti, rovnosti a ľudskosti vo vzťahoch medzi ľuďmi v osobnom i spoločenskom živote. Podľa B. Kosovej je humanizácia výchovy a vzdelávania zložitý a postupne sa rozvíjajúci proces, ktorý zahŕňa *„aspekt filozofický, etický, psychologický, pedagogický, sociologický, právny, ekologický, medicínsky a politologický.“⁵*

V práci vychádzame z dvoch aspektov – pedagogického, ktorý sa chápe *„ako proces dokonalejšieho utvárania človeka, proces efektívnejších spôsobov jeho výchovy a vzdelávania,“* a samozrejme z aspektu psychologického, podľa ktorého je humanizácia v podmienkach školy *„cesta prirodzeného vývoja človeka bez škôd na jeho psychike.“⁶*

Moderná pedagogika sa veľmi intenzívne zaoberá problematikou humanizácie výchovy a vzdelávania, učením zameraným na žiaka. Ak si uvedomíme, že neuspokojené potreby motivujú žiaka k istému nežiaducemu správaniu, je to dôležitý signál pre učiteľa. Signál, ktorý je potrebné dešifrovať, aby sme pochopili, prečo si žiak takto vyžaduje učiteľovu pozornosť. Len na základe úprimného a otvoreného vzťahu učiteľa k žiakovi si žiak vytvorí otvorený a úprimný vzťah k svojmu učiteľovi. V tejto súvislosti C. Rogers⁷ hovorí, že učiteľ:

- by mal byť autentický,
- mal by akceptovať každého žiaka a veriť, že každý žiak môže byť lepším a múdrejším,
- mal by veriť aj v tzv. zlých a odstrkovaných žiakov,
- mal by rozdávať deťom lásku, ale aj učiť deti lásku prijímať a dávať,
- mal by porozumieť žiakovým pocitom a citom, pomôcť mu prekonať strach a úzkosť,
- formovať v ňom pocit slobody a samostatnosti a uvoľniť cestu jeho kreativite,
- viesť žiaka k sebahodnoteniu a hodnoteniu iných.

³ TOMENGOVÁ, A.: Profesionálny rozvoj učiteľa v kontexte výsledkov výskumu TALIS. In: *Pedagogické rozhľady*, ročník 20, 2001, č. 4, s. 10. ISSN 1335 – 0404.

⁴ TUREK, I.: *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania*. Druhé doplnené vydanie. Bratislava : Združenie pre vzdelávanie Edukácia, 1998, s. 19. ISBN 80-88796-89-X.

⁵ KOSOVÁ, B.: *Humanizačné premeny výchovy a vzdelávania na 1. stupni ZŠ*. B. Bystrica : Metodické centrum v Banskej Bystrici, 1996, s. 4. ISBN 80-83464-28-8.

⁶ KOSOVÁ, B., Ref. 5, s. 4.

⁷ ZELINA, M.: Nové trendy pedagogiky v kontexte európskeho a svetového vývoja. In: *Technológia vzdelávania*, ročník 4, 1996, č. 5, s. 3. ISSN 1335-003X.

Humanizáciu vnímame ako prirodzenú súčasť moderného vyučovania, orientovaného na žiaka, na rozvoj jeho tvorivosti, ktorá v modeli humanistickej výchovy a vzdelávania predstavuje *kognitívny rozmer*⁸ rozvíjania osobnosti žiaka, čo pre učiteľa napr. znamená: naučiť žiaka myslieť, organizovať svoju prácu, využívať myšlienkové postupy, riešiť bežné problémy, pracovať s informáciami, orientovať sa v nich, vedieť si vždy poradiť, byť jednoducho samostatným.

Na druhej strane pojem humanizmus reprezentuje *nonkognitívny rozvoj*⁹ osobnosti žiaka. Túto dimenziu podľa M. Zelínu zastupujú nasledujúce pojmy a ich významy:

- *emocionalizácia* = rozvíjať emócie a city žiaka,
- *motivácia* = pozitívne motivovať žiaka k učeniu,
- *socializácia* = rozvíjať schopnosť žiaka žiť a pracovať v tíme, komunikovať, diskutovať a asertívne sa správať,
- *axiologizácia* = pôsobiť na hodnotové postoje žiaka a usmerňovať ich,
- *kreativizácia* = viesť žiaka k tvorivému štýlu života.

Humanizáciu podľa E. Petláka¹⁰ je potrebné vnímať z dvoch hľadísk: ako zabezpečiť rozvoj osobnosti žiaka a ako ho pripraviť na začlenenie do modernej spoločnosti 21. storočia. Dnešní žiaci nechcú len počúvať a plniť príkazy, chcú besedovať, skúmať, porovnávať, vyjadrovať svoje názory, hodnotiť. Autor konštatuje, že ak máme realizovať humanistické prístupy k výučbe, potom je potrebné mať na zreteli, že skutočná humanizácia je symbiózou medzi učiteľmi a žiakmi. A tú môžeme dosiahnuť nasledujúcimi krokmi:

- plánovaním činnosti učiteľa a žiaka,
- realizáciou naplánovanej činnosti,
- evalváciou dosiahnutých výsledkov a
- prognózovaním nových činností učiteľa a žiaka.

Poznáme pozíciu učiteľa i žiaka v modernom type vyučovania, známeho ako tvorivo-humanistické vyučovanie. Humanizáciu výchovy a vzdelávania podľa nášho názoru neovplyvňujú len učitelia, ale aj vzťahy v pedagogickom kolektíve, vzťahy medzi učiteľmi a vedením školy. Kolegiálne školy nevznikajú automaticky. Iniciátorom zmien môžu byť silné a zároveň citlivé osobnosti, ktoré dokážu nenásilne dynamizovať vnútorný život školy. Ideálom je *spolupracujúca škola*.¹¹ Uvedomujeme si, že nie je ľahké prekonávať hlboko zakorenené stereotypy a byť príkladom očakávaných vlastností a správania. Zároveň veríme, že dosiahnutie želaného cieľa je možné, preto sa o to denno-denne usilujeme. Len tak sa priblížime ku škole, ktorá bude plne využívať svoju autonómiu, bude skutočnou oporou slovenského edukačného systému.

1.2 Kľúčové kompetencie žiaka

Teoretické východiská nás utvrdili v presvedčení, že tvorivo-humanistická výchova a vzdelávanie dáva nekonečný priestor a slobodu pedagógovi, ale aj žiakovi. Jedno slovenské príslovie hovorí: *Keď chudobnému dáte rybu, nasýtite ho na jeden deň, ale keď ho naučíte*

⁸ ZELINOVÁ, M. - ZELINA, M.: *Tvorivý učiteľ*. 1. vydanie. Bratislava : Metodické centrum mesta Bratislavy, 1997, s. 56. ISBN 80-7164-192-8.

⁹ ZELINOVÁ, M. - ZELINA, M., Ref. 8, s. 57.

¹⁰ PETLÁK, E.: Didaktika súčasnosti a budúcnosti. In: PETLÁK, E. a kol.: *Kapitoly zo súčasnej didaktiky*. 1. vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo Iris, 2005, s. 9-38. ISBN 80-89018-89-0.

¹¹ POL, M. - LAZAROVÁ, B.: *Spolupráca učiteľov - podmienka rozvoja školy*. Prešov : Metodické centrum v Prešove, 2000, s. 15. ISBN 80-8045-192-3.

chytať ryby, nasýtite ho na celý život. Múdrost' príslovia spočíva v jeho orientácii na základné životné zručnosti, medzi ktoré napr. patrí: myslieť kreatívne, tvorivo riešiť problémy, pracovať v tíme, vyhľadávať a používať informácie v komunikácii, ovládať svoje správanie, mať záujem a vlastné sebazdokonaľovanie, byť zodpovedným za svoje správanie i výsledky práce, byť tolerantný k iným, starať sa o svoje psychické a fyzické zdravie, o svoje životné prostredie, rešpektovať všel'udské etické hodnoty, ľudské práva a slobody, analyzovať svoju prácu a vyvodzovať závery z jej hodnotenia. Podstatu predchádzajúcich myšlienok pre pedagogickú prax vidíme v tom, „že vedomosti a zručnosti žiakov majú byť výsledkom ich vlastného premýšľania, ich aktívnej činnosti riadenej učiteľom, ... žiak má byť vo vyučovacom procese motivovaný a aktívny, že je nevyhnutné odstrániť pasivitu žiakov, typickú pre tradičné vyučovanie.“¹²

Tento trend podporuje aj Štátny vzdelávací program pre ISCED 2,¹³ v ktorom sa uvádza, že jednou z výrazných zmien, ktoré sú súčasťou nového procesu vzdelávania, je dôslednejšie zameranie na výstup zo vzdelávania, na formulovanie výstupov z témy, z ročníka alebo celého stupňa podľa charakteru predmetu. Jednotlivé úrovne výstupov sú zamerané na kompetencie, na kombináciu vedomostí, zručností a schopností a sledujú rozvíjanie poznávacích schopností.

Školský vzdelávací program v predmete SJL na ZŠ s MŠ Kapušany sme využili na rozšírenie a prehĺbenie prvkov učiva so zameraním na rozvíjanie kľúčových spôsobilostí žiaka, ako napr. byť komunikatívny, flexibilný, tvorivý, vedieť vyhľadávať a do novej podoby spracúvať informácie, prezentovať výsledky práce, vhodne komunikovať a argumentovať, vyjadrovať hodnotiace postoje. Pre naše plánovanie učebnej činnosti žiaka to znamenalo: dať šancu každému žiakovi, aby sa rozvíjal podľa svojich schopností a mohol zažiť úspech, rozvíjať záujem žiakov o učenie, ich schopnosť racionálne sa učiť a tvoriť, komunikovať, osvojiť si metódy štúdia a práce s informáciami, viesť žiakov k tvorivému a kritickému mysleniu, naučiť ich pracovať v tíme, vzájomne sa rešpektovať, byť samostatným, zodpovedným za svoju prácu a uvedomovať si svoje kvality. Jednoducho patríme k tým učiteľom, ktorí sa zamýšľajú nad otázkou, ako pracovať so žiakmi, aby ich zaujali. A práve táto stratégia nás inšpirovala k tvorbe nového modelu vyučovania, nazvaného príznačne Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy v predmete slovenský jazyk a literatúra, prostredníctvom ktorého sa nám darí v praxi naplňať päť základných princípov tvorivo-humanistického vyučovania, ktoré M. Blaško¹⁴ formuloval ako:

- princíp jedinečnosti osobnosti žiaka,
- princíp sebauvárania osobnosti žiaka,
- princíp komplexného rozvoja osobnosti žiaka,
- princíp priority schopností a postojov žiaka a
- princíp osobného prežívania výučby.

Náš model v školskom roku 2011/2012 podporilo odporúčanie zo strany MŠVVaŠ SR rozvíjať vo výchovno-vzdelávacom procese kľúčové kompetencie žiakov, vytvárať priaznivé prostredie na implementáciu inovačných pedagogických metód s využitím IKT a venovať pozornosť rozvíjaniu kompetencií žiakov v tejto oblasti.¹⁵

¹² TUREK, I.: *Didaktika*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava : Iura Edition, spol. s r.o., 2010, s. 23. ISBN 978-80-8078-322-8.

¹³ PETRÍKOVÁ, D. et al., Ref. 1, s. 24.

¹⁴ BLAŠKO, M.: *Úvod do modernej didaktiky I*. 16.11.2011. [online]. S. 147 – 152.

Dostupné na internete: <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low=&menu=1310>> [cit. 2012-05-06].

¹⁵ *Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2011/2012*. Bratislava : MŠVVaŠ SR, 2011, s. 5, 12.

2 MLADÝ BÁDATEĽ Z TVORIVO-HUMANISTICKEJ ŠKOLY

V súvislosti s inováciou metód a organizačných foriem práce na školách nestačí len o tom hovoriť, pre učiteľa to znamená zmeniť predovšetkým seba, „*aktívne sa zmeniť, projektovať, tvoriť a realizovať zmeny...*“¹⁶

Prezentovaný model tvorivo-humanistického vyučovania pod názvom Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy v predmete slovenský jazyk a literatúra (ISCED 2) vychádza z pragmatických potrieb školy, je orientovaný na žiaka, rešpektuje individuálne osobnosti žiakov, akceptuje ich záujmy a potreby, každému žiakovi umožňuje uplatňovať vyhovujúci štýl práce – pracovať samostatne, vo dvojici, v skupine či v tíme celej triedy, podporuje jeho túžbu po skúmaní, bádani a sebarealizácii, posilňuje jeho sebadôveru, v rovnakej miere pôsobí na rozum i cit žiaka, čím harmonicky rozvíja kognitívnu, afektívnu a psychomotorickú stránku jeho osobnosti, rozvíja kompetencie a praktické schopnosti žiaka potrebné pre život, uprednostňuje tvorivosť, fantáziu a empatiu pred mechanickým memorovaním poznatkov, učí tolerovať odlišné názory a postoje, odstraňuje stres a umožňuje naplno prejsť vedomosti i prežívané emócie a city, prispieva k vytvoreniu základov pre celoživotné učenie sa našich žiakov.

Okrem toho náš model vyučovania úplne zmenil klímu v triede na miesto, kde sa vytvoril nový vzťah medzi učiteľom a žiakom, ale aj medzi žiakmi navzájom, kde nikto nebol pasívny, každý bol vnútorne motivovaný a chcel prekonať seba samého, svoje možnosti.

Podstatou nášho modelu tvorivo-humanistického vyučovania je tvorba prierezových tém s pestrými projektovými aktivitami pre žiaka, ktoré nám umožnili modernizovať obsah a ciele vzdelávania, pracovať s IKT a využívať netradičné metódy a formy práce, najmä blokovo vyučovanie, ktoré sa v súčasnosti považuje za jednu z možností prekonávania tradičných foriem vyučovania na našich školách, je zamerané na koncentráciu vyučovania jedného predmetu – v našom prípade slovenského jazyka a literatúry do dlhšieho časového úseku. Túto možnosť sme si prispôbili na naše podmienky a podľa rozvrhu hodín sme si naplánovali spoločné vyučovanie prierezových tém v danom ročníku s dvomi vyučujúcimi v triede. Snažili sme sa čo najlepšie využiť aj ďalšie jeho prednosti: striedanie činností v triede i mimo nej, organizovanie blokov aj podľa podnetov žiakov, prirodzené integrovanie vzdelávacieho obsahu prostredníctvom zvolenej prierezovej témy či vyústenie aktivít do mimovyučovacieho času žiakov a do času ich domácej prípravy.

Pri tvorbe jednotlivých aktivít sme využili koncepciu projektového vyučovania, ktorú považujeme za nevyhnutnú súčasť predmetu slovenský jazyk a literatúra v rámci individuálnych školských vzdelávacích programov, nakoľko umožňuje:

- rozvíjať kľúčové kompetencie podľa požiadaviek moderného vyučovania,
- využívať interdisciplinárny prístup pri osvojovaní znalostí a spôsobilostí žiakov vrátane digitálnej gramotnosti,
- pracovať s informačnými a komunikačnými technológiami,
- osvojovať si metódy práce.

Učiteľ riadi prácu žiakov, žiaci pracujú samostatne, hľadajú a triedia informácie, informujú učiteľa o tom, čo zistili, aké sú ich riešenia, využívajú dištančnú formu vzdelávania (e-mail –

¹⁶ ĎURIČEKOVÁ, M.: Aktivity učiteľa a rozvoj tvorivosti žiakov. S.105. In: DARÁK, M.: *Aktuálne trendy v teórii výchovy*. Zborník príspevkov z medzinárodného vedecko-teoretického seminára. Prešov : FHPV PU v Prešove, 2004. 269 s. ISBN 80-8068-256-9.

učiteľ plní úlohu konzultanta, poskytuje žiakom rady a pomoc, opravuje im vypracované úlohy) prostredníctvom IKT a vyučovanie v mimoškolskom prostredí.

V našom modeli vyučovania nezabúdame ani na špecifické kompetencie, vyplývajúce z predmetu slovenský jazyk a literatúra, a to *komunikačné jazykové kompetencie*: čítanie s porozumením, písanie a hovorenie, ktorým venujeme osobitnú pozornosť. Záleží nám na tom, aby sa naši žiaci vyjadrovali spisovne, vecne, aby komunikovali bez problémov v ústnom i písomnom prejave. IKT využívame iba ako prostriedok na riešenie úloh a prípravu prezentácie s ústnym komentárom a argumentáciami. Naš postup podporuje aj názor P. Gavoru, podľa ktorého trieda bez komunikácie by bola mŕtva, „*komunikácia je základným prostriedkom realizácie výchovy a vzdelávania prostredníctvom verbálnych a nonverbálnych prejavov učiteľa a žiakov.*“¹⁷

V práci predstavujeme deväť prierezových tém, realizovaných v triedach 5. a 6. ročníka, orientovaných na žiaka, ktorý mení svoju rolu vo vyučovacom procese – je aktívnym činiteľom svojej učebnej činnosti, skúma, objavuje, zhotovuje, prezentuje a hodnotí, stáva sa mladým bádateľom z tvorivo-humanistickej školy. Pri každej prierezovej téme uvádzame konkrétne ciele pre žiaka, motiváciu k aktivite, pracovný list pre žiaka, stručné poznámky k realizácii, výstup z aktivity v podobe prezentácie práce a didaktickú analýzu.

V rámci realizovaných aktivít v predmete slovenský jazyk a literatúra bolo našim zámerom pragmaticky integrovať tvorivo-humanistickú filozofiu: uniesť žiakov do nového sveta výchovy a vzdelávania, kde by mohli samostatne naplniť svoju túžbu po poznávaní a objavovaní. Dôležitú úlohu v našich aktivitách plnia informačné a komunikačné technológie, ktoré už dnes majú rozhodujúce miesto v živote, v každej profesii. Osobný počítač sa v našich aktivitách stal verným spoločníkom aj našich žiakov, dobrým pomocníkom a základným médiom pri získavaní vedomostí. Na druhej strane cesta k novým poznatkom vždy viedla cez emotívne zážitky, ktoré zanechali vo vedomí žiakov trvalé stopy. Naším cieľom bolo v rovnakej miere rozvíjať rozum i srdce našich žiakov a tomu sme prispôbili aj metódy práce tak, aby v centre pozornosti bola aktivita žiaka a orientácia na uspokojovanie jeho základných potrieb, najmä potreby „*seberealizácie, osobného vývoja, uznania, lásky, náklonnosti a porozumenia.*“¹⁸ Projektové aktivity nám umožnili zažiť neobyčajné prejavy ľudskosti a citu medzi žiakmi.

2.1 Prierezová téma č. 1: Tvorba výkladového slovníka priezvisk

Ročník: piaty

Obdobie realizácie: september a október

Ciele pre žiaka:

1. Získať potrebné informácie k téme a spracovať ich podľa kritérií.
2. Prezentovať výstup z aktivity (databáza priezvisk obyvateľov obce) pred triedou; vhodne komunikovať, argumentovať a vyjadrovať hodnotiace postoje.
3. Získať potrebné informácie z elektronického slovníka a spracovať ich podľa kritérií.
4. Spolupracovať so skupinou spolužiakov z rovnakej obce a zapojiť sa do tímovej práce pri tvorbe výstupu: výkladového slovníka priezvisk žiakov za triedu.
5. Vyjadrovať hodnotiace postoje, zážitky a skúsenosti v záverečnej diskusii.

Motivácia. Na motiváciu k aktivite sme využili pracovný list pre žiaka a vychádzku do obce

¹⁷ GAVORA, P.: *Učiteľ a žáci v komunikaci*. Brno : Paido, 2005, s. 25. ISBN 80-7315-104-9.

¹⁸ MAČURA, I.: Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku. In: *Učiteľské noviny*, 49, 11. 2. 1999, č. 6, s. 8.

Kapušany a rozhovor so žiakmi o exteriéroch ľudového prostredia v obci, o priezviskách obyvateľov tejto obce a zisťovaní priezvisk neznámych obyvateľov obce. Zistili sme zastúpenie žiakov podľa spádových obcí v rámci triedy: Kapušany (5 žiakov), Chmeľovec (3 žiaci), Lada (2 žiaci), Lipníky (2 žiaci), Podhorany (3 žiaci), Proč (2 žiaci), Pušovce (2 žiaci) a Šarišská Poruba (5 žiaci) a motivovali sme žiakov k úlohe – vytvoriť databázu priezvisk obyvateľov svojej obce. Žiaci vytvorili heterogénne skupiny podľa svojho bydliska, silní jedinci prejavili želanie pracovať individuálne, čo sme rešpektovali.

Pracovný list pre žiaka **1. časť**

Milý žiak, ponúkame ti príležitosť zapojiť sa do projektovej aktivity pod názvom Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy v predmete slovenský jazyk a literatúra, stať sa na chvíľu ozajstným bádateľom a netradičným spôsobom poznávať nielen osobnosti slovenskej literatúry a tajomstvá slovenského jazyka, ale aj čaro okolia, v ktorom žiješ, v ktorom sa nachádza tvoja základná škola a žijú tvoji spolužiaci.

Na tvojej ceste za poznaním ťa budú sprevádzať dve vyučujúce, ktoré ťa v rámci prierezovej témy Tvorba výkladového slovníka priezvisk obyvateľov mojej obce – 1. časť pozývajú na zaujímavú prechádzku po regióne – nielen po tvojej rodnej obci, ale aj po obciach, ktoré sú bydliskom твоjich spolužiakov. Počas prechádzky bude tvojou úlohou:

- *pozorovať exteriér ľudového prostredia v obci,*
- *komunikovať s obyvateľmi obce,*
- *zapisovať si priezviská obyvateľov svojej obce,*
- *zisťovať, aké žánre ľudovej slovesnosti si obyvatelia uchovávajú v kruhu rodiny.*

Pri zhromažďovaní zistených priezvisk využiješ IKT v škole. Priezviská si zapíšeš do programu Excel do stĺpca a pomocou krokov Údaje / Zoradiť ich usporiadaš podľa abecedy. Pracuj pozorne, žiadne priezvisko sa nesmie opakovať, môžeš ho použiť iba raz. Očakávaným výstupom tvojej práce bude databáza priezvisk obyvateľov tvojej obce. Porovnaj si výsledky svojej práce so spolužiakmi z iných obcí.

Úlohu určite hravo zvládneš a pripravenú databázu využiješ v ďalšom období pri tvorbe neobyčajného výkladového slovníka priezvisk obyvateľov svojej obce.

2. časť

Vytvoril si si zaujímavú zbierku priezvisk obyvateľov svojej obce, ktorú využiješ pri riešení nových úloh. Tvojím pomocníkom budú opäť dve vyučujúce, počítač a rôzne knižné jazykové príručky. Najskôr budeš pracovať sám, potom s kamarátom vo dvojici a nakoniec v skupine so spolužiakmi z rovnamej obce. Úlohy nie sú náročné, určite ich znovu hravo zvládneš.

Postupuj podľa nasledujúcich pokynov:

- *Na internete si vyhľadaj elektronický slovník JÚLEŠ SAV Bratislava (nájdeš ho na <http://slovník.juls.savba.sk>).*
- *Zo svojej databázy priezvisk obyvateľov svojej obce si vyber ľubovoľné priezvisko a nájdi údaje o ňom v elektronickom slovníku; túto činnosť si zopakuj viackrát vždy s iným priezviskom, aby si si osvojil zručnosť práce s elektronickým slovníkom a pritom sa určite dozvieš niečo zaujímavé o výskyte daného priezviska nielen v tvojej obci.*

- *Potom sa sústred' na svoje priezvisko, na jeho podobu v mužskom i ženskom rode; údaje o výskyte svojho priezviska na Slovensku si skopíruj do programu Word, esteticky ich uprav a farebne vyznač výskyt svojho priezviska v rodnej obci; vytvor dvojicu s kamarátom a porovnaj si získané informácie o svojich priezviskách.*
- *V poslednej úlohe vytvor skupinu so spolužiakmi z rovnakej obce, spolupracuj s nimi a navzájom si porovnaj údaje o výskyte svojich priezvisk v mužskom i ženskom rode v obci. Vytvorte databázu svojich mužských a ženských priezvisk; pracujte v programe Word, upravte si písmo na Times New Roman – veľkosť písma 14 (tučné) pri písaní hesla = priezviska, veľkosť písma 12 pri údajoch skopírovaných z elektronického slovníka a zvolte si jednoduché riadkovanie. Získané údaje o priezviskách si za skupinu z rovnakej obce uložte na USB kľúč a odovzdajte ich jednej vyučujúcej na kontrolu; potom spoločne urobte opravy v texte podľa pokynov vyučujúcej.*
- *V poslednej fáze sa zapojíš do tímovej práce s celým kolektívom triedy – skopírujte si všetky zistené údaje o svojich priezviskách do jedného dokumentu, usporiadajte ich podľa abecedy, spoločne skontrolujte celý text slovníka a nakoniec ho vytlačte – použite formát A4, pri tlači si zvolte 2 strany na jednu stranu. Očakávaný výstup: výkladový slovník priezvisk žiakov triedy 5. ročníka esteticky zviažte ako dokument. Nezabudni sa podeliť so svojimi dojmami a zážitkami v hodnotiacej fáze tejto projektovej aktivity.*

Poznámka k realizácii. Učiteľ usmerňoval a riadil prácu žiakov pri získavaní priezvisk obyvateľov obce, pri komunikácii s obyvateľmi obce (práca v teréne) i pri triedení a spracovaní získaných priezvisk podľa abecedy prostredníctvom IKT (práca v triede), ako aj pri riešení ďalších úloh v triede podľa pracovného listu pre žiaka (**Príloha 1** Ukážka žiackej práce s elektronickým slovníkom). Do aktivity sa zapojili aj rómski žiaci.

Prezentácia. Po ukončení úlohy žiaci prezentovali pred spolužiakmi výsledky svojej práce a uvádzali počet objavených priezvisk obyvateľov svojej obce. Potom vyjadrovali svoje názory, dojmy a pocity na netradičný spôsob práce, hodnotili, čo sa im páčilo/nepáčilo, čo si budú dlho pamätať. Po ukončení 2. fázy žiaci smelo komunikovali o získaných skúsenostiach a vyjadrovali pozitívne hodnotiace postoje k výsledkom svojej práce.

Didaktická analýza. Na pozadí netradičného opakovania učiva o uspávkách či iných formách ľudových piesní v konkrétnom šarišskom regióne si žiaci rozvíjali svoju schopnosť učiť sa (metaučenie) ako kľúčovú celoživotnú kompetenciu. Pri spracovaní jednoduchšej problémovej úlohy – získať informácie o priezviskách obyvateľov obcí Kapušany, Chmeľovec, Lada, Lipníky, Podhorany, Proč, Pušovce a Šarišská Poruba si žiaci rozvíjali svoje regionálne povedomie a zručnosť pracovať s IKT. Žiaci prejavili spontánny záujem o netradičné opakovanie literárneho učiva a riešenie netypickej úlohy, ktorú spočiatku vnímali ako súťaž jednotlivcov v získavaní obyvateľských priezvisk, čo sa ukázalo aj pri 1. kontrole úlohy – počty zistených priezvisk sa pohybovali v číslach okolo 10, od 20 do 30, od 40 do 50, dokonca jeden žiak získal 101 priezvisk obyvateľov obce Lada.

Uvedené počty priezvisk sme považovali za informatívne, žiaci ich neskôr upravovali podľa kritérií, pričom pracovali individuálne, vo dvojiciach, v skupinách podľa príslušnosti k obci i v tíme celej triedy. Konštatujeme, že úlohu splnili všetci žiaci a vytvorili prvú mini databázu obyvateľských priezvisk šarišského regiónu. Zaznamenali sme nasledujúce výsledky: za obec Chmeľovec – 40 priezvisk, za obec Kapušany – 215 priezvisk, za obec Lada – 95 priezvisk, za obec Lipníky – 41 priezvisk, za obec Podhorany – 42 priezvisk, za obec Proč – 40 priezvisk, za obec Pušovce – 41 priezvisk, za obec Šarišská Poruba – 49 priezvisk. V databáze priezvisk obyvateľov šarišského regiónu žiaci zhromaždili spolu **563 priezvisk**. Menej

úspešní boli štyria žiaci rómskeho pôvodu (jedna žiačka rómskeho pôvodu bola po celý čas neprítomná v škole), ktorí za obec Kapušany a podobne za obec Šarišská Poruba zapísali rovnako po 4 priezviská, spolu **8 priezvisk**.

Didaktický zámer bol splnený a vytvorenú databázu priezvisk žiaci úspešne využili v pokračovaní úlohy v druhej fáze, kedy si vyskúšali prácu s elektronickým slovníkom pri tvorbe výkladového slovníka mužských a ženských priezvisk žiakov z triedy piateho ročníka. Rómski žiaci pracovali na vlastnom výkladovom slovníku, ale úloha ich nezaujala, jednak pre nízku úroveň počítačovej gramotnosti, jednak pre časté absencie na vyučovaní. Ostatným žiakom sa darilo, mali veľkú zábavu, keď našli informácie o svojom priezvisku a jeho výskyte v obci, vo vedomí si vybavovali rodiny s rovnakým priezviskom. Menšie sklamanie zažívali vtedy, keď namiesto svojej obce našli len všeobecný údaj za obce v prešovskom regióne. S kopírovaním priezvisk a ich spracovaním v programe Word žiaci nemali problém i druhý očakávaný výstup z aktivity – knižná podoba výkladového slovníka žiakov zaujala. Záverom konštatujeme, že didaktický zámer pre zúčastnených žiakov bol splnený. Žiakom sa úlohy páčili, o čom svedčil nielen ich záujem o ich riešenie, ale aj ich pozitívne hodnotiace postoje v záverečnej riadenej diskusii. Menší problém nám spôsobovala technika – zlyhávanie pripojenia školských počítačov na internet.

2.2 Prierezová téma č. 2: Antológia rozprávok žiakov piateho ročníka

Ročník: piaty

Obdobie realizácie: december

Ciele pre žiaka:

1. Riešením nenáročných problémových úloh obnoviť vo vedomí literárnoteoretické poznatky o klasickej ľudovej a modernej autorskej rozprávke z nižších ročníkov.
2. Získané poznatky kreatívne využiť pri vlastnej literárnej tvorbe jednej rozprávky a albumu pre vybraného rozprávkaru.
3. Pracovať s IKT a využiť internet ako dištančnú formu komunikácie s vyučujúcim pri riešení úloh.
4. Prejaviť estetické cítenie pri ilustrovaní svojej rozprávky a tvorbe albumu.
5. Aktívne sa zapojiť do tímovej práce pri tvorbe výstupu z aktivity: antológie rozprávok za triedu; v záverečnej fáze aktívne vyjadrovať svoje hodnotiace postoje, dojmy, zážitky a skúsenosti.

Motivácia. V riadenej diskusii sme podnecovali fantáziu žiakov k vyjadrovaniu zaujímavých názorov a postrehov k preberanému tematickému celku *V ríši rozprávok*. Potom sme žiakom predstavili novú stratégiu blokového vyučovania, čiastkové aktivity a výstupy prostredníctvom zostaveného pracovného listu.

Pracovný list pre žiaka

1. časť

Milý žiak, tvoje dve vyučujúce zorganizovali pre teba neobyčajný výlet do ríše rozprávok. Pozorne si čítaj nasledujúci text a sústreď sa na riešenie nenáročných problémových úloh. Môžeš pracovať samostatne alebo so spolužiakom vo dvojici. Tvoj čas na vypracovanie úloh je 25 minút. Prajeme ti, aby tvoj vstup do sveta rozprávok bol úspešný a plný krásnych zážitkov.

Rozprávka patrí k najstarším útvarom ľudovej slovesnosti každého národa. Do dnešných čias sa klasické ľudové rozprávky zachovali ústnym podaním (rozprávaním) z pokolenia na pokolenie. Ich autorov nepoznáme. Vo svojej učebnici vyhľadaj a zapíš meno známeho

zberateľa slovenských ľudových rozprávok Zozbieral a zapísal vyše sto ľudových rozprávok, ktoré vyšli pod názvom *Prostonárodné slovenské povesti*.

Určite si spomenieš na názov aspoň jednej rozprávky, napr.:....., ak nie, pomôže ti internet a odporúčané webové stránky v tvojej učebnici.

Podľa ľudových rozprávok vznikali autorské rozprávky. Prvým predstaviteľom bol Ezop v starovekom Grécku. Pomocou učebnice alebo internetu zisti meno významného rozprávkaru v nasledujúcich literatúrach:

dánska literatúra /

nemecká literatúra /

česká literatúra /

slovenská literatúra /

rómska literatúra /

Hoci žijeme v modernej spoločnosti, svet bez rozprávok si nevieme predstaviť ani v 21. storočí. V tvojej učebnici sa ríša rozprávok nazýva *Rozprávkovany*. Aj v tejto krajine žijú ľudia, ktorí si rozprávajú rozprávky a prostredníctvom vymyslených príbehov vyjadrujú svoju túžbu po odvekých hodnotách - dobre, pravde a spravodlivosti. Základom deja v rozprávke je boj dobra so zlom, pričom víťazí nad V rozprávkach vystupujú aj nadprirodzené, neskutočné postavy, dokáž toto tvrdenie a napíš tri zaujímavé príklady:

Hlavnej postave pri prekonávaní prekážok obyčajne pomáhajú čarovné predmety. Spomenieš si aspoň na tri príklady?

Súčasťou rozprávkového deja sú magické čísla. Uveď dve čísla s konkrétnym príkladom z textu ľubovoľnej rozprávky.

1. číslo: Príklad z textu:

2. číslo: Príklad z textu:

V texte rozprávok sa často vyskytujú aj tzv. ustálené formulky. Inšpiruj sa rozprávkami v učebnici a vypíš aspoň dva vhodné príklady:

Tvojou poslednou úlohou je charakterizovať nasledujúce pojmy:

reč rozprávača

dialóg

monológ

A teraz sa zapoj do hodnotiacej časti vyučovacej hodiny, reaguj na podnety vyučujúcich a spolužiakov pri prezentovaní vypracovaných riešení úloh. Nezabudni vyjadriť, ako sa ti vydaril vstup do ríše rozprávok. Nové úlohy podobne ako rozprávkový hrdina budeš prekonávať na ďalších vyučovacích hodinách.

2. časť

Milý žiak, na predchádzajúcej vyučovacej hodine si mal príležitosť obnoviť si v pamäti základné literárnoteoretické poznatky o rozprávke, čo ti umožnilo úspešne vstúpiť do ríše rozprávok. Na ďalších 4 vyučovacích hodinách budeš môcť aplikovať svoje literárnoteoretické poznatky o rozprávke pri tvorbe vlastnej autorskej rozprávky. Tvoje dve vyučujúce ti odporúčajú postupovať nasledovne:

- zvol' si hlavného hrdinu a prostredie,

- premysli si, aké prekážky (zápletky) bude tvoj hrdina prekonávať, aby sa stupňoval dej,
- prirad' k hlavnému hrdinovi niekoľko vedľajších postáv,
- vyber si čarovné predmety, ktoré budú hlavnému hrdinovi pomáhať/škodiť,
- utvor osnovu rozprávky v piatich bodoch (úvod, zápletka, zauzlenie, vyvrcholenie, záver).

Po skončení práce si vyžrebuje meno vyučujúcej, s ktorou budeš spolupracovať, a odovzdaj jej svoju prípravu na tvorbu rozprávky na kontrolu. To je koniec ďalšieho spoločného dňa v ríši rozprávok. Ďalej už budeš postupovať samostatne: podľa pokynov vyžrebovanej vyučujúcej vypracuj koncept rozprávky a mailom jej ho odošli na kontrolu. Potom si vo svojom maile pozri odporúčania od vyučujúcej a až po vykonanej úprave vytlač text rozprávky a doplň doň vhodnú ilustráciu. Vytvorenú rozprávku neskôr zaradiš do triednej antológie rozprávok.

3. časť

Milý žiak, predpokladáme, že program nášho doterajšieho spoločného výletu do ríše rozprávok sa ti páčil. Zostal nám ešte jeden bod programu a my veríme, že ako správny rozprávkový hrdina úspešne zvládneš aj poslednú úlohu: doma vytvoríš album napr. v ppt o najobľúbenejšom rozprávkarovi a pripravíš si zaujímavú prezentáciu pre svojich spolužiakov a dve vyučujúce. Rozhodni sa sám, či túto úlohu budeš riešiť samostatne alebo radšej s nejakým kamarátom vo dvojici – v tom prípade sa dohodnite, kedy a kde budete úlohu riešiť. Teraz chvíľu popremýšľaj, čo všetko by si do tohto albumu dal, čo by v ňom podľa teba nemalo chýbať, napr. informácie o živote a tvorbe autora, obrazový materiál či text najobľúbenejšej rozprávky. Rob si poznámky, prípadne sa porad' so spolužiakmi alebo vyučujúcimi. Pracuj 15 minút.

A teraz ťa pozývame na stretnutie s našim obľúbeným autorom moderných rozprávok – **Lubomírom Feldekom**. V učebnici literatúry na strane 64 je jeho *Nepodpísaná rozprávka* z autorovej *Modrozelenej knihy rozprávok*. Pozorne si ju prečítaj, lebo nás zaujíma tvoj názor na modernú autorskú rozprávku. V diskusii slobodne vyjadrí svoje hodnotiace postoje. Využívaj argumenty na potvrdenie svojej kladnej alebo zápornej odpovede na otázku: *Patrí Lubomír Feldek k tvojim obľúbeným autorom?*

4. časť

Milý žiak, zaujímavým programom sa dnes sa rozlúčime s ríšou rozprávok. Najprv si v triede vystaviš svoju autorskú rozprávku, potom v tejto galérii rozprávok sa podľa vyžrebovaného poradia zapojíš do prezentácie svojho albumu pre obľúbeného rozprávkaru alebo vystúpiš s dramatizovaným prednesom svojej autorskej rozprávky. Zároveň pozorne sleduj prezentácie svojich spolužiakov, zapoj sa do diskusie a vyjadrí svoje názory, dojmy a postrehy. Na záver spoločného pobytu v ríši rozprávok sa zapoj do tvorby antológie autorských rozprávok za svoju triedu v abecednom poradí žiackych priezvisk.

Poznámka k realizácii. Žiaci bez problémov riešili úlohy podľa pracovného listu, živo konzultovali s vyučujúcimi i svojimi spolužiakmi. Svoju kreativitu prejavili pri tvorbe autorskej rozprávky, ktorú písali ako ponášku na ľudovú alebo modernú autorskú rozprávku (**Príloha 2** Dve ukážky žiackej autorskej rozprávky) a dotvorili ju vlastnou ilustráciou, ale aj pri tvorbe albumu pre najobľúbenejšieho rozprávkaru. Pri tvorbe spoločnej antológie rozprávok za triedu postupovali zručne a prejavili aj svoje estetické ctenie.

Prezentácia. Žiaci podľa slobodného výberu prezentovali výsledky svojej práce – album alebo autorskú rozprávku pred kolektívom spolužiakov, zahrli sa na moderátorov, spisovateľov a hercov pri dramatizovanom čítaní svojej rozprávky. V záverečnej fáze hodiny vyjadrovali pozitívne hodnotiace postoje k pripraveným aktivitám, ale boli aj kritickí k vlastným nedostatkom, najmä v oblasti literárnej teórie, čo zaznamenali pri písaní vlastnej rozprávky.

Didaktická analýza. Žiaci 5. ročníka prejavili spontánny záujem o nové aktivity, v ktorých mali znovu prejavit' svoje bádateľské zručnosti. Pochvalovali si netradičný spôsob riadenia ich práce prostredníctvom pracovného listu, ktorý im umožnil postupovať podľa vlastného tempa, čo im vyhovovalo asi najviac. Pokynom v pracovnom liste rozumeli, ale s niektorými úlohami mali problém, napr. vytvoriť dej podľa princípov rozprávky, namiesto toho sklzávali k jednoduchému opisu. Títo žiaci vyžadovali individuálny prístup a pomoc zo strany učiteľa, aby sa dostali na správnu cestu. Nakoniec aj títo žiaci úlohu podľa svojich možností zvládli. Pri tvorbe ilustrácie k vlastnej rozprávke sme nezaznamenali žiadne problémy, ba naopak, mnohé výtvary žiakov boli na veľmi dobrej úrovni. Rómskych žiakov aktivita veľmi nezaujala, nedokázali sa nadchnúť pre systematickú prácu ako ostatní žiaci, chýbali im pomôcky alebo mali dlhodobé absencie v škole. Snaha vyučujúcich upriamiť pozornosť týchto žiakov na rómske rozprávky zostala bez odozvy, väčšinou sa pasívne prizerali alebo plnili len čiastkové úlohy, preto ani neprispeli svojimi rozprávkami do zostavenej antológie rozprávok za triedu, čo vnímali dosť flegmaticky.

Ostatným žiakom sa darilo aj pri tvorbe albumov pre svojho rozprávkara. Naučili sa používať viaceré zdroje (knížne i internetové) pri vyhľadávaní informácií a tvoriť zápisy o použitom zdroji; niektorí žiaci mechanicky, s pravopisnými a štylistickými chybami preberali informácie zo zdroja, najmä z internetu, na čo sme ich museli viackrát upozorniť a usmerniť ich, ako čítať informácie s porozumením a vyberať podstatné údaje. Aj pri tejto práci žiaci prežívali celú škálu emócií podľa toho, ako sa im darilo, a živo medzi sebou komunikovali. Zaznamenali sme, že najviac sa tešia na záverečnú fázu – prezentáciu výsledkov svojej práce v rámci aktivity. Boli milo prekvapení z knižnej podoby svojich rozprávok a právom prežívali pocity hrdosti.

Záverom konštatujeme, že didaktický zámer pre zúčastnených žiakov bol splnený. Žiakom sa aktivita páčila, o čom svedčil nielen ich spontánny záujem o tvorbu autorskej rozprávky či albumu pre obľúbeného rozprávkara, ale aj vyjadrované pozitívne hodnotiace postoje. Potešilo nás, že žiaci prejavili záujem o ďalšie podobné aktivity.

2.3 Prierezová téma č. 3: Mladý jazykovedec

Ročník: piaty

Obdobie realizácie: máj

Ciele pre žiaka:

1. Využiť jazykové vedomosti z morfológie a porovnať skloňovania podstatných mien mužského, ženského a stredného rodu so skloňovaním nespisovných slov nárečia svojho regiónu.
2. Zostaviť prehľadné deklinačné tabuľky.
3. Identifikovať podobnosti a odlišnosti v skloňovaní spisovných a nespisovných slov.
4. Prezentovať výsledky svojej práce pred triedou, vhodne argumentovať.

Motivácia. Na motiváciu k aktivite sme využili rozhovor o deklinačnej sústave slovenského spisovného jazyka a komparáciu o podobnostiach a rozdielnostiach medzi spisovným a nespisovným jazykom. Potom sme žiakom predstavili novú projektovú stratégiu, zameranú

jazykovedne – na tvorbu gramatických tabuliek deklinačnej sústavy vzorov spisovného jazyka a príkladov z nárečia svojho regiónu a ako názornú ukážku sme využili gramatické tabule z anglického i nemeckého jazyka.

Pracovný list pre žiaka

Milý žiak, pozývame ťa do krúžku mladých jazykovedcov, ktorí musia vyriešiť neobyčajnú úlohu. V tímovej práci sa aj ty staneš ozajstným bádateľom a netradičným spôsobom budeš poznávať tajomstvá slovenského spisovného jazyka a svojho nárečia. Úloha, ktorá ťa čaká, je náročná, ale nemusíš mať strach, že ju nezvládneš. Kedykoľvek môžeš požiadať o pomoc niektorú zo svojich vyučujúcich.

V rámci témy Mladý jazykovedec si budeš môcť netradičným spôsobom zopakovať učivo z jazykovej zložky predmetu SJL a poznatky využiť prakticky pri tvorbe gramatických tabuliek skloňovania spisovných vzorov podstatných mien a vhodných príkladov z nárečia svojho regiónu. Budeš objavovať podobnosti i rozdielnosti medzi spisovným jazykom a jazykom tvojho regiónu – šarišským nárečím. Pracuj samostatne alebo s kamarátom vo dvojici.

Tvojou úlohou bude:

- 1. hodina: Pripraviť si tabuľky na skloňovanie vyžrebovaného vzoru podstatných mien mužského, ženského a stredného rodu. Môžeš pracovať s IKT a vytvoriť tabuľky v programe Microsoft Office Excel.*
- 2. hodina: Do tabuľky zapísať skloňovanie vyžrebovaného spisovného vzoru podstatných mien v sg. i pl. a nájsť k nemu vhodný príklad zo svojho nárečia. Skloňovanie nárečového slova tiež zapísať do tabuľky.*
- 3. hodina: Porovnať vyskloňované slová, vyvodiť závery – pomenovať podobnosti a odlišnosti medzi skloňovaním spisovných a nespisovných slov.*
- 4. hodina: Prezentovať výsledky svojej práce pred kolektívom, reagovať na podnety spolužiakov a vyučujúcich, vhodne argumentovať, vyjadriť, čo nové si sa naučil.*

Prajeme ti veľa úspechov pri práci.

Poznámky k realizácii. Žiaci porozumeli úlohám v pracovnom liste, niektorí využívali IKT, iní tvorili vlastné gramatické tabuľky. S deklináciou spisovných vzorov mali minimálne problémy. Pri výbere vhodného slova na skloňovanie z nárečia zistili, že to nie je až také jednoduché. V tejto časti úlohy potrebovali pomoc od učiteľa, dokonca živo medzi sebou komunikovali (**Príloha 3** Gramatické tabule dvoch mladých jazykovedcov).

Prezentácia. Žiaci prezentovali svoje jazykové tabuľky, bavili sa najmä na svojich prezentáciách nespisovných slov. Pohotovo komunikovali a reagovali na podnety vyučujúcich i spolužiakov. Na záver vyjadrovali zaujímavé postrehy a skúsenosti, napr. neočakávali, že práve s nárečím, ktoré denno-denne používajú v súkromnom styku, často i na verejnosti, budú mať viac ťažkostí ako so vzormi spisovného jazyka.

Didaktická analýza. S navrhovaným spôsobom opakovania jazykového učiva sa žiaci stretli po prvýkrát. Zadaniu problémových úloh porozumeli a s nadšením sa pustili najprv do tvorby tabuliek, potom do samotného skloňovania jednotlivých vzorov podstatných mien spisovného jazyka. Pri hľadaní adekvátnych príkladov k spisovnému vzoru zo svojho šarišského regiónu sa trochu potrápili – zistili, že nie je také jednoduché nájsť požadované nespisovné slovo. Závery pri prezentácii vyvodzovali správne a v zostavených gramatických tabuľkách sa rýchlo orientovali. Pozitívne hodnotíme, že žiaci opäť prejavili spontánny záujem o novú prierezovú tému v rámci aktivity Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy. Ukázalo sa, že

nenásilnou formou žiaci dokážu prakticky aplikovať nielen svoje jazykové vedomosti, ale preukázať aj svoju kreativitu a komunikačné schopnosti. Záverom konštatujeme, že didaktický zámer pre zúčastnených žiakov bol splnený. Žiakom sa úlohy páčili, o čom svedčil nielen ich záujem o ich riešenie, ale aj pozitívne hodnotiace postoje.

2.4 Prierezová téma č. 4: Dobšinského svet rozprávok I

Ročník: piaty

Obdobie realizácie: jún

Ciele pre žiaka:

1. Prostredníctvom internetu alebo cestovných kancelárií získať informácie o ciele plánovanej exkurzie – rozprávkovej dedinke Habakuky na Donovaloch.
2. Nájsť paralely medzi geografickým miestom a svetom rozprávok P. Dobšinského.
3. Počas exkurzie pripraviť vlastnú fotodokumentáciu.
4. Po exkurzii prezentovať v triede vytvorenú fotodokumentáciu, vyjadriť sa k informáciám získaným zo zdrojov a porovnať ich s reálne získanými zážitkami v dedinke Habakuky.

Motivácia. Rozhovor o ľudových a umelých rozprávkach sme spojili s organizovaním exkurzie do sveta rozprávok P. Dobšinského. Žiaci sa samostatne pozitívne motivovali na exkurziu riešením nenáročných úloh. Netrpezlivo očakávali deň, kedy na vlastné oči uvidia reálnu rozprávkovú dedinku a budú sa pohybovať medzi rozprávkovými bytosťami.

Pracovný list pre žiaka

Milý žiak, tvoje dve panie učiteľky ti v rámci projektovej témy Dobšinského svet rozprávok I ponúkajú netradičný spôsob opakovania učiva o klasickom dedičstve nášho národa – ľudových rozprávkach, pričom budeš mať príležitosť zoznámiť sa aj s osobnosťou veľkého zberateľa slovenských ľudových rozprávok – P. Dobšinským a tou časťou slovenského územia, kde sa rodili jeho rozprávkové príbehy. Táto aktivita bude mať 3 časti: príprava na exkurziu, realizácia exkurzie a diskusia o exkurzii.

Prostredníctvom internetu ťa v rámci prípravy na 1-dňovú exkurziu pozývame na návštevu jedinečnej rozprávkovej dedinky Habakuky na Donovaloch v okrese Banská Bystrica. Počas prezerania www stránok postupuj podľa nasledujúcich úloh a nezabudni, že všetko si budeš môcť overiť v skutočnosti počas exkurzie. Zistené zaujímavosti si ulož do nového dokumentu Microsoft Word.

1. úloha: Zisti, čo má dedinka Habakuky spoločné s osobnosťou P. Dobšinského.
2. Prezri si všetky atypické objekty. Využi videá na www.bystrica.sme.sk alebo na www.tv.sme.sk (napr. Donovaly ožili rozprávkami) i fotogalériu Habakuky na www.habakuky.eu alebo na www.vkcentrum.sk.
3. Dokážeš zistiť presný počet rozprávkových objektov?
4. Skús uhádnuť názov 3 rozprávok podľa domčeka.
5. Zisti, aká mena platí v tejto rozprávkovej krajine.

Určite si už zvedavý, ako to všetko vyzerá v skutočnosti. Odporúčame ti, aby si si počas exkurzie pozorne prezrel prostredie, tvary a materiál objektov, farby a veľkosť rozprávkových domčekov. Zo všetkého si urob fotodokumentáciu. Získaný materiál si starostlivo uchovaj, použiješ ho ako dokumentačný materiál v diskusii po exkurzii i pri riešení zaujímavých úloh pri pokračovaní prierezovej témy Dobšinského svet rozprávok II.

A teraz ti už chceme popriať veľa krásnych zážitkov a inšpirácií.

Poznámky k realizácii. Žiaci fotografovali Habakuky od vstupu do dedinky, stali sa priamymi účastníkmi troch rozprávkových príbehov, zhromažďovali materiál podľa scenára pracovného listu, živo medzi sebou komunikovali, zažívali neobyčajné pocity (**Príloha 4** Fotodokumentácia z exkurzie).

Prezentácia. Po exkurzii si zostavili vlastnú výstavku z fotografií, počas ktorej porovnávali internetové zdroje s vlastnou skúsenosťou a zážitkami. Vyjadrovali sa veľmi emocionálne a mimoriadne pozitívne hodnotili všetky zážitky.

Didaktická analýza. Literárna téma žiakov od prvej chvíle zaujala – ukázalo sa, že svet rozprávok im nie je cudzí. Po preštudovaní pracovného listu si žiaci bez problémov vyhľadali na internete potrebné www stránky, prezerali si ich, riešili úlohy, navzájom sa inšpirovali a vymieňali si skúsenosti. Každý žiak si okrem vytýčených úloh vytvoril vlastný scenár exkurzie, ktorý chcel naplniť. Pobyt v rozprávkovej krajine Habakuky na Donovaloch hodnotili všetci žiaci pozitívne, a to aj napriek tomu, že cesta z Kapušian do vytúženého cieľa trvala niekoľko hodín. Žiaci si bez vyzvania vytvárali potrebné fotografie a smelo sa zapojili do deja ako vedľajšie postavy v troch rozprávkach. Na spiatocnej ceste domov sa nás vypytovali, aké úlohy v súvislosti s témou sme pre nich pripravili v novom školskom roku. Záverečná diskusia o exkurzii po návrate a výstava fotografií pripomenula žiakom prežité chvíle v neobyčajnom prostredí na Donovaloch, ktoré zanechali v ich vedomí trvalé stopy. Pozitívne konštatujeme, že didaktický zámer bol splnený, žiaci si obohatili svoje literárne vedomosti vlastnou aktívnou prácou a čo je najdôležitejšie, každý mohol zažiť rozprávkový svet a byť súčasťou rozprávky.

2.5 Prierezová téma č. 5: Dobšinského svet rozprávok II

Ročník: šiesty

Obdobie realizácie: september

Ciele pre žiaka:

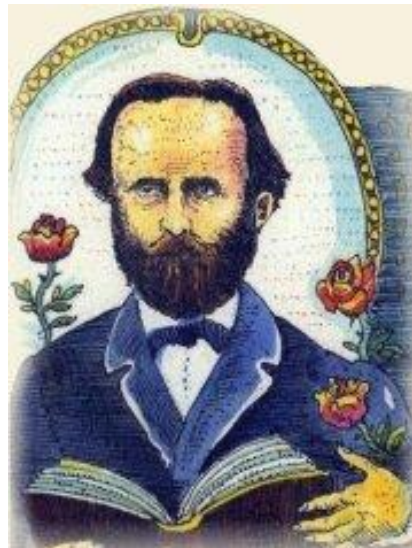
1. Vyhľadať informácie k úlohám podľa pracovného listu.
2. Spracovať informácie podľa zadania úloh v pracovnom liste.
3. Prezentovať výsledky svojej práce pred kolektívom spolužiakov.

Motivácia. Na motiváciu k aktivite sme využili odloženú výstavku fotografií z minulého školského roka z realizovanej exkurzie v rozprávkovej dedinke Habakuky na Donovaloch a rozhovor o svete Dobšinského rozprávok. Pripomenuli sme si prežívané pocity a dojmy z exkurzie i čarovný rozprávkový svet.

Pracovný list pre žiaka

Milý žiak, pozorne si preštuduj nasledujúci pracovný list – sú v ňom úlohy, ktoré ťa ešte raz zavedú k spisovateľovi P. Dobšinskému a do sveta jeho rozprávok.

1. Vytvor si nový dokument vo Worde. Pomenuj ho svojím priezviskom a triedou (napr.: Rázus, V. B). Otvor ho a zapisuj si doň riešenia nasledujúcich 10 úloh. Ak potrebuješ pomoc, poradí ti tvoja pani učiteľka. Teraz si napíš názov stránky Dobšinského svet rozprávok, využi vhodnú veľkosť a typ písma a WordArt na jeho estetickú úpravu.
2. Prezri si nasledujúce portréty spisovateľa:

Potom si vyhľadaj ďalšie portréty tohto autora, využi rôzne zdroje. Portréty si skopíruj do svojho dokumentu, porovnaj ich a potom napíš, ako na teba tento autor pôsobí.

- 3. Pseudonym P. Dobšinského (Slavoj Drienčanský) ukryva názvy dvoch osudových miest spisovateľovho života, 2 gemerské dediny – rodisko a miesto posledného pôsobiska. Pomocou internetu zisti, kde a kedy sa P. Dobšinský narodil. Potom si vyhľadaj webovú stránku autorovho rodiska a zisti, akým spôsobom si ľudia dodnes uchovávajú pamiatku na svojho rodáka. Urob si vlastné poznámky do svojho dokumentu.*
- 4. Podobným spôsobom získaj a spracuj informácie o mieste autorovho posledného pôsobenia, zisti aj dátum autorovho úmrtia.*
- 5. Zisti polohu oboch miest na mape Slovenska, vytvor si vlastnú mapu Slovenska a zistené informácie zapíš do svojho dokumentu. Zapíš si aj názov regiónu, mikroregiónu a okresné mestá.*
- 6. Teraz získaj informácie o Gemeri a jeho hornatej prírode, ktorá formovala duchovný svet spisovateľa. Urob si stručné poznámky o získaných informáciách.*
- 7. Vrcholom tvorby P. Dobšinského sú Prostonárodné slovenské povesti. Zisti, aké čísla sa spájajú s uvedeným titulom.*
- 8. Na www.litcentrum.sk/40443 nájdi článok Úvodom alebo O troch grošoch Pavla Dobšinského od Ondreja Sliackeho, vyhľadaj v ňom vetu, v ktorej autor hodnotí vrcholné dielo spisovateľa a odpíš si ju do svojho dokumentu.*
- 9. Skopíruj si z internetu text jednej rozprávky a pohraj sa s ňou: uprav písmo, riadkovanie, zarovnaj text a doplň vhodné ilustrácie/obrázky. Potom si text rozprávky prečítaj a napíš svoje hodnotenie, ako sa ti rozprávka páčila.*
- 10. Vieš vysvetliť, aké dva odlišné svety sa vyskytujú v rozprávke a ktoré postavy ich reprezentujú? Popíš to vo svojom dokumente.*

Poznámky k realizácii. Žiaci si preštudovali pracovný list k aktivite a pustili sa do riešenia úloh. Z rôznych uhlov pohľadu spoznávali osobnosť, región a tvorbu nášho rozprávkaru P. Dobšinského (**Príloha 5** Ukážky žiackeho hodnotiaceho postoja).

Prezentácia. Žiaci prezentovali výsledky svojej práce na poslednej vyučovacej hodine v rámci projektovej aktivity, vyjadrovali svoje názory, postrehy, rozprávali o získaných poznatkoch, nachádzali paralely so zážitkami z exkurzie.

Didaktická analýza. Žiaci tejto triedy riešili už niekoľko projektových úloh už v piatom ročníku. Pozitívne sme hodnotili, že opäť prejavili spontánny záujem o novú prierezovú tému a jej čiastkové problémové úlohy. Ukázalo sa, že nenásilnou formou žiaci dokážu nielen samostatne rozvíjať svoje literárne vedomosti, ale preukázať aj kreatívne myslenie a praktické zručnosti pri organizovaní vlastnej prezentácie. Počas blokového vyučovania sme mohli dobre pozorovať a riadiť prácu žiakov, ktorá vyústila do konkrétnych prezentácií – vystúpení žiakov pred kolektívom spolužiakov. Tu už zohrala svoju rolu aj téma, občas sa vyskytli aj problémy pohotovo reagovať na otázky spolužiakov či vyučujúcich. Napriek tomu na hodine žiackych výstupov prevládala pokojná pracovná atmosféra, žiaci získavali nové skúsenosti, osvojovali si nové metódy práce. Pozitívne konštatujeme, že didaktický zámer bol splnený, žiaci si obohatili svoje literárne vedomosti vlastnou aktívnou prácou a čo je najdôležitejšie, každý žiak bol spokojný s výsledkom svojej práce a mohol zažiť pocit úspechu. Žiaľ, časté absencie troch rómskych žiakov, nedostatok ich vnútornej motivácie niečo dokázať, ako aj nemožnosť pracovať s IKT a internetom v domácom prostredí sa negatívne odrazili na ich práci a hoci títo žiaci pracovali v skupine, výsledky neboli uspokojivé.

2.6 Prierezová téma č. 6: Objavujeme literárny Prešov

Ročník: šiesty

Obdobie realizácie: september

Ciele pre žiaka:

1. Získať požadované informácie k téme podľa zadania problémových úloh.
2. Spracovať ich, vytvoriť plagát s výstavou fotografií a ďalším dokumentačným materiálom podľa kritérií.
3. Prezentovať výsledky práce, vyjadrovať hodnotiace postoje.

Motivácia. Na motiváciu k aktivite sme spoločné plánovanie účasti na dopoludňajšom festivale v meste Prešov, ktorý na námestí organizovala prešovská Knižnica P. O. Hviezdoslava pod názvom *Čítariáda* pri príležitosti osláv 85. výročia svojho založenia. Túto kultúrnu udalosť sme prepojili s literárnou exkurziou pod názvom *Objavujeme literárny Prešov* a orientovali sme ju na netradičné objavovanie osobností slovenskej literatúry - J. Bottu, P. O. Hviezdoslava a J. Záborského, ktorí pôsobili aj v meste Prešov, ale aj pamiatky na Konštantína a Metoda. Potom sa žiaci oboznámili s pracovným listom, ktorý konkretizoval ich účasť na exkurzii.

Pracovný list pre žiaka

Milý žiak, s menami slovenských spisovateľov – J. Bottu, P. O. Hviezdoslava či J. Záborského si sa už určite stretol v nižších ročníkoch. Aj mená Konštantína a Metoda – zakladateľov slovenskej vzdelanosti a kultúry poznáš nielen z hodín slovenskej literatúry, ale aj dejepisu. Určite si sa nezamyslel nad tým, že spomínané osobnosti môžeš poznávať aj mimo školy, napr. na potulke po uliciach neďalekého mesta Prešov. Pozývame ťa na literárnu exkurziu, aby si sa o tom sám presvedčil. Nebudeš však iba pasívnym pozorovateľom! Na exkurziu sa musíš pripraviť, preto pozorne čítaj nasledujúce pokyny.

Najprv si pozhájaj mapu mesta Prešov, vyhládaj a vyznač si na nej tieto objekty: cestu zo železničnej stanice do centra mesta k Divadlu Jonáša Záborského; ulice: Záborského, Bottovu, Hviezdoslavovu, Konštantínovu a Metodovu. Na literárnu exkurziu si priprav zápisník, pero, fotoaparát a veľkú porciu dobrej nálady.

Dňa 24. 9. 2010 si pred odchodom na exkurziu vyžrebuješ lístok s problémovými úlohami, ktoré musíš vyriešiť. Počas cesty z Kapušian do Prešova sa môžeš poradiť so spolužiakmi, ktorí si vyžrebovali takú istú úlohu. Rozhodni sa, či budeš pracovať sám, vo dvojici alebo v skupine spolužiakov. Všetky postrehy si dobre zapisuj, zídu sa ti pri prezentácii úloh v škole. Nezabudni na fotoaparát a snaž sa urobiť čo najkrajšie snímky z toho, čo ťa zaujalo a čo samozrejme súvisí s úlohou.

Potom sa aktívne zapoj do mestskej Čitariády, aby si o nej mohol porozprávať doma i kamarátom.

Na ďalšej hodine v škole si roztried' fotografie a svoje poznámky, potom sa pripoj k spolužiakom a spoločne vytvorte plagát s rôznym dokumentačným materiálom. Ak máš talent na písanie, využij na to krátke slohové útvary: správa, článok, rozprávanie. Pripoj sa k vymýšľaniu stručných komentárov k snímkam na plagáte. Ak je plagát hotový, navrhni miesto na jeho zavesenie. Možno práve tvoj nápad bude ten najlepší.

A teraz sa pokochaj výsledkami spoločnej práce, vyjadri svoje názory, dojmy, pocity. Zhodnoť, čo bolo pre teba na tejto aktivite nové a aké skúsenosti si získal.

Poznámky k realizácii. S problémovými úlohami sa žiaci zoznámili až po ich vyžrebovaní vo vlaku na ceste do mesta Prešov.

Úlohy pre skupinu A:

- *Poznačiť si cestu zo železničnej stanice k DJZ*
- *Urobiť fotografie z budovy DJZ J. Záborského*
- *Opísať okolie DJZ*
- *Nájsť Metodovu ulicu a poprechádzať sa po nej*
- *Urobiť si mapu k Metodovej ulici z Hlavnej ulice*
- *Urobiť fotografie z pomenovania ulice*
- *Vyhľadať zaujímavé objekty na ulici a urobiť niekoľko fotografií*
- *Objaviť, čo na ulici pripomína osobnosť Metoda*

Úlohy pre skupinu B:

- *Poznačiť si cestu zo železničnej stanice ku mestskému kolégiu*
- *Urobiť fotografie pamätných tabúl okolo budovy kolégia*
- *Opísať okolie kolégia*
- *Nájsť Konštantínovu ulicu a poprechádzať sa po nej*
- *Urobiť si mapu ku Konštantínovej ulici z Hlavnej ulice*
- *Urobiť fotografie z pomenovania ulice*
- *Vyhľadať zaujímavé objekty na ulici a urobiť niekoľko fotografií*
- *Objaviť, čo na ulici pripomína osobnosť Konštantína*

Podľa úloh hneď vo vlaku vytvorili pracovné skupiny a dohodli sa na spôsobe získavania informácií. V meste Prešov sme sledovali, ako sa žiaci pružne pohybovali podľa mapy a sami sa usmerňovali pri pátraní po stopách spisovateľov. Na základe vlastnej bádateľskej činnosti prenikali do podstaty aktivity pod názvom *Objavujeme literárny Prešov* a v konkrétnom prostredí spoznávali spätosť literárneho učiva s realiami mesta Prešov. Žiaci zhromažďovali literárny materiál, zapisovali si poznámky a fotografovali. Aktívne sa zapojili aj do mestskej aktivity pod názvom *Čitariáda*.

Po literárnej exkurzii v škole žiaci spracovávali získaný materiál samostatne i pomocou IKT a pripravovali sa na prezentáciu – vytvárali plagát o literárnej exkurzii, tvorili krátke slohové útvary (**Príloha 6** Fotodokumentácia z literárnej exkurzie v Prešove).

Prezentácia. Žiaci prezentovali výsledky svojej práce v podobe plagátov, pri ktorých využili literárne, jazykové, ale aj grafické a estetické schopnosti, predviedli stručný komentár k svojej práci a vyjadrovali hodnotiace postoje k celej aktivite i k práci spolužiakov.

Didaktická analýza. Literárna téma realizovaná prostredníctvom exkurzie v meste Prešov žiakov od prvej chvíle zaujala. Zadanie úloh z pracovného listu pochopili a netrpezlivo očakávali deň, ako sa sami vyjadrovali, plný zážitkov. Netradičnú hodinu literatúry privítali s veľkým nadšením, aj keď ešte netušili, aké úlohy budú v meste riešiť. Po vyžrebovaní problémových úloh sa im zadania zdali náročné, ale v konkrétnom mestskom prostredí riešili úlohy takmer samostatne. Počas blokového vyučovania sme mohli dobre pozorovať a riadiť prácu žiakov. Zaznamenali sme, že niektorí žiaci potrebovali pomoc a radu najmä v súvislosti s orientáciou po plánovaných uliciach, z čoho sme usúdili, že žiaci dobre poznajú iba Hlavnú ulicu v meste Prešov.

Do aktivity mesta pod názvom Čitariáda sa zapojili bez problémov a spolu s prešovskými školami vytvorili harmonický tančiaci celok.

V školskom prostredí žiaci pokračovali v práci pri tvorbe plagátu. Žiačka A. Kolarčíková sa z vlastnej iniciatívy predstavila ako autorka 3 slohových útvarov – správy, rozprávania a článku o literárnej exkurzii, svoje práce poslala aj do školského servisu TASR. V záverečnej diskusii pri plagáte žiaci vyjadrovali pozitívne hodnotiace postoje k realizovanej aktivite i výsledkom svojej práce. Z plagátov žiaci vytvorili v triede výstavu, aby si pri ich prezeraní mohli znovu vybaviť vo vedomí všetky prežívané emócie a okamihy spojené s literárnou exkurziou. Pozitívne konštatujeme, že didaktický zámer bol splnený, žiaci si obohatili svoje literárne vedomosti vlastnou aktívnou prácou v zaujímavom prostredí a čo je najdôležitejšie, každý žiak bol spokojný s výsledkom svojej práce a mohol zažiť pocit úspechu.

2.7 Prierezová téma č. 7: Bájky – naša inšpirácia / Žiacka bájka

Ročník: šiesty

Obdobie realizácie: október a november

Ciele pre žiaka:

1. Samostatne získať a kreatívne v ppt spracovať požadované informácie k téme podľa zadania k vyžrebovanému autorovi bájok (*Janovic, Petiška, Záborský, Ezop, la Fontaine, Krylov*) alebo k problémovej úlohe *Podoby a charaktery zvierat v bájkach*. Pri riešení vhodne využiť dokumentačný materiál.
2. Vystúpiť s prezentáciou svojej práce na 1. otvorenej hodine, pohotovo reagovať na podnety a otázky spolužiakov/vyučujúcich.
3. Vyskúšať si vlastnú tvorbu bájky s vlastnou ilustráciou a na 2. otvorenej hodine vystúpiť s dramatizovaným prednesom vlastnej autorskej bájky.
4. Vypočúť si ostatných spolužiakov a zaujať hodnotiace postoje k ich práci.
5. Podieľať sa na tvorbe spoločnej zbierky bájok za triedu.

Motivácia. Na motiváciu k aktivite sme využili riadený rozhovor k tematickému celku Bájky, predstavili sme žiakom novú stratégiu blokového vyučovania a očakávané výstupy.

Pracovný list pre žiaka

Milý žiak, s menami slávnych bájkarov si sa už stretol v nižších ročníkoch a určite si si listoval v Ezopovej knihe bájok. V rámci tejto projektovej aktivity ťa pozývame na dobrodružnú cestu za poznaním, ktoré do bájok ukryli ich autori Krylov, Záborský, Janovic, la Fontaine, Petiška, Ezop.

Teraz si pozorne prečítaj, aké úlohy sme pre teba pripravili.

Najprv sa rozhodni, či si vyžrebuješ jedného autora bájok alebo budeš riešiť špeciálnu problémovú úlohu – Podoby a charaktery zvierat v bájkach.

V oboch prípadoch si budeš pripravovať prezentáciu v ppt riešením nasledujúcich úloh: získať a s vhodným dokumentačným materiálom podnetne spracovať zaujímavosti o živote a tvorbe vyžrebovaného slovenského alebo svetového autora bájok (Krylov, Záborský, Janovic, la Fontaine, Petiška, Ezop) alebo na základe umeleckého textu bájok od rôznych autorov vytvoriť prezentáciu v ppt k téme Podoby a charaktery zvierat v bájkach. Pri riešení úlohy ti pomôžu obidve vyučujúce.

Počas domácej prípravy si vyskúšaj prezentáciu svojej práce a v škole vystúp pred spolužiakmi na 1. otvorenej hodine, reaguj na podnety a otázky spolužiakov a vyučujúcich.

Potom si premysli tému a obsah vlastnej autorskej bájky. Nezabudni na poučenie. Pracuj samostatne, postupuj podľa pokynov svojej vyučujúcej. Koncept bájky odošli e-mailom na kontrolu. Pripomienky a odporúčania k textu nájdeš vo svojej mailovej pošte. Pomocou IKT vytvor čistopis svojej bájky a vykonaj ďalšie potrebné úpravy v písme, zarovnaní textu atď. Text bájky si vytlač a esteticky ju dotvor vhodnou ilustráciou. A teraz sa už priprav na dramatizovaný prednes svojej bájky a ukáž svoje literárne i umelecké vlohy na 2. otvorenej hodine.

Na záver aktivity sa zapoj do tvorby zbierky bájok za triedu, vyjadri hodnotiace postoje, pocity a dojmy z aktivity.

Poznámky k realizácii. Žiaci riešili úlohy podľa zadania úloh v pracovnom liste, najprv vytvárali prezentáciu v ppt o slovenskom alebo svetovom autorovi bájok (podľa žrebovania), niekoľkí žiaci na základe vlastného rozhodnutia kreatívne riešili slobodne zvolenú úlohu o podobách a charakteroch zvierat v bájkach. Potom štylizovali vlastnú autorskú bájku a sami ju ilustrovali. Žiaci mali možnosť pracovať samostatne, v homogénnych alebo heterogénnych skupinách, slobodne si zvoliť vedúceho skupiny, individuálne riešiť problémové úlohy, kooperovať v tímovej práci. Mohli využívať rôzne zdroje pri získavaní informácií – knihy, časopisy, encyklopédie, internet atď., mohli využívať dištančné formy vzdelávania (e-mail) na konzultácie s vyučujúcou (**Príloha 7** Ukážka žiackej práce a fotodokumentácia z prezentácie úlohy).

Prezentácia. Na 1. otvorenej hodine žiaci úspešne prezentovali svoje práce o vyžrebovanom slovenskom alebo svetovom autorovi bájok či riešenie mimoriadnej úlohy k téme podľa zadania, na 2. otvorenej hodine preukázali svoju kreativitu pri dramatizovanom prednese vlastnej bájky a aktívne sa zapojili do tvorby zbierky bájok za triedu. V záverečnej diskusii vyjadrovali zaujímavé názory, postrehy, skúsenosti, ale aj dojmy a pocity.

Didaktická analýza. Aj táto literárna téma žiakov od prvej chvíle zaujala. Po preštudovaní pracovného listu si žiaci žrebovali problémové úlohy a na základe žrebovania vytvárali homogénne i heterogénne skupiny. Žiaci vytvorili spolu 6 skupín. Niektorí žiaci sa spontánne rozhodli pre dobrovoľnú úlohu – zmapovať postavy a charaktery zvierat v bájkach a vytvorili

7. pracovnú skupinu. S touto prierezovou témou sme spolupracovali s ďalšou triedou šiesteho ročníka a jej vyučujúcou a spolu sme zorganizovali dve otvorené hodiny. Počas blokového vyučovania sme mohli dobre pozorovať a riadiť prácu žiakov, ktorých úlohy zaujali a každý sa snažil vyniknúť. Na otvorených hodinách vystupovali pracovné skupiny i jednotlivci, bez problémov využívali didaktickú techniku, občas pri argumentácii zlyhalo slovo – žiaci mali trému, občas sa vyskytli problémy pohotovo reagovať na otázky spolužiakov či vyučujúcich. Napriek tomu na otvorených hodinách prevládala pokojná pracovná atmosféra, žiaci získavali nové skúsenosti, osvojovali si nové metódy práce.

V záverečnej diskusii žiaci vyjadrovali pozitívne hodnotiace postoje k realizovanej aktivite i výsledkom svojej práce, zaujal ich náš nápad uskutočniť hodinu literatúry s viacerými triedami. Žiaci nemali problém ani pri voľbe nadpisu, ani pri tvorbe literárneho textu. Hravo si poradili aj s formuláciou poučenia, vyplývajúceho z bajky. Prekvapilo nás, že okrem zvieracích postáv si žiaci za postavy vyberali predmety z ich blízkeho, najmä školského prostredia, čím problematiku klasickej bajky prepojili s modernou dobou a životom školskej mládeže. Tiež bolo zaujímavé pozorovať, že hoci sa žiaci tvárili sebavedome, v novej situácii a pred väčším kolektívom spolužiakov nie všetci žiaci dokázali celkom zabudnúť na trému. Okrem dramatizovaného prednesu vlastnej bajky žiaci mali možnosť popýšiť sa vlastnými ilustráciami k bajke, čo takmer vyústilo do súťaže nielen medzi jednotlivcami v rámci triedy, ale aj medzi zúčastnenými triedami o najkrajšiu bajku z hľadiska fabuly, prednesu jej autora a ilustrácie. Každý žiak bol ocenený pochvalou a potleskom. Všetky tri vyučujúce sme boli milo prekvapené z toho, čo naši žiaci dokážu a najmä z toho, že obidve triedy prejavili záujem o ďalšie spoločné vyučovacie hodiny. Pozitívne konštatujeme, že didaktický zámer bol splnený, žiaci si obohatili svoje literárne vedomosti vlastnou aktívnou prácou v širšom kolektíve spolužiakov a čo je najdôležitejšie, každý žiak bol spokojný s výsledkom svojej práce.

2.8 Prierezová téma č. 8: Povesti o Kapušianskom hrade

Ročník: šiesty

Obdobie realizácie: december

Ciele pre žiaka:

1. Samostatne z rôznych zdrojov získať informácie o histórii Kapušianskeho hradu.
2. Spracovať získané informácie podľa kritérií v pracovnom liste.
3. Vyskúšať si tvorbu vlastnej povesti o Kapušianskom hrade.
4. Vystúpiť pred spolužiakmi z triedy s dramatizovaným prednesom povesti.
5. Vypočuť si ostatných spolužiakov a zaujať hodnotiace postoje k ich práci.
6. Podieľať sa na tvorbe spoločnej zbierky povestí o Kapušianskom hrade za triedu.

Motivácia. Na motiváciu k aktivite sme využili preberaný tematický celok *Povešť a historická poviedka* na rozprávanie o Kapušianskom hrade, o jeho minulosti i prítomnosti. Potom sme žiakom vysvetlili zameranie novej projektovej aktivity, jej čiastkové úlohy i očakávané výstupy podľa pracovného listu.

Pracovný list pre žiaka

1. a 2. vyučovacia hodina: Milý žiak, s literárnym pojmom povest' si sa stretol už v 5. ročníku. Vtedy si sa dozvedel, že povest' sa zakladá na príbehu, ktorý sa skutočne stal, odohral sa v určitom čase a aj hlavné postavy sú známe z histórie (napr. postava kráľa Svätopluka). Autor však na základe svojej fantázie môže spestriť reálny dej povesti fantastickým dejom a neskutočnými postavami.

Určite si spomenieš, že povesť, ktorej hlavným hrdinom je postava alebo udalosť z národnej histórie, sa nazýva povesť. V tomto zmysle sú známe povesti s postavou spomínaného kráľa Svätopluka z obdobia Veľkej Moravy alebo povesti o kráľovi Matejovi Korvínovi, ktorý žil v 15. storočí a úspešne bojoval proti Turkom. Povesti podobne ako rozprávky vznikli v dávnej minulosti, ich autorov však nepoznáme, šírili sa ako rozprávky ústnym podaním z pokolenia na pokolenie. V historických povestiach z 13. – 17. storočia sa zachovali príbehy o Tatároch, Turkoch a Jánošíkovi. Postavu Jura Jánošíka využili vo svojich povestiach viacerí slovenskí autori, jedným z nich je Jozef Horák. V 5. ročníku si sa zoznámil s jeho povestou Detvan a Jánošíkov poklad. Táto povesť sa viaže ku konkrétnemu miestu, preto sa nazýva povesť. Poznáme aj jej autora, preto ju považujeme za povesť. Osobitným druhom miestnych povestí sú povesti o hradoch a zámkoch. Povesť, v ktorej sa rozpráva o vzniku erbu, sa volá povesť. Takou bola autorská povesť Tri zlaté ruže od Antona Habovštiaka, ktorú si si mohol prečítať v 5. ročníku.

Teraz si v súvislosti s povestou overíme tvoje pozorovacie schopnosti. Prečítaj si ukážku Zakopaný meč pod Zoborom v tvojej učebnici na strane 44 a svojimi slovami zapiš, na čo slúži statický opis v povestiach.

.....
Ak si toho názoru, že čitateľovi pomáha vytvárať vo vedomí konkrétne obrazy o dávnom prostredí, osobách a veciach, blahoželáme ti, je to správna odpoveď.

Ukážku si prečítaj ešte raz a teraz si vyznač príklady na statický opis v celej ukážke. Vyžrebuješ si meno vyučujúcej, s ktorou budeš spolupracovať, a daj jej riešenie svojej úlohy na kontrolu.

3. vyučovací hodina: V rámci projektovej aktivity Povesti o Kapušianskom hrade ťa tvoje dve vyučujúce pozývajú na dobrodružnú cestu za poznáním, ktoré ukrývajú minulé deje tvojho regiónu a súvisia s Kapušianskym hradom. Naším zámerom je, aby si objavoval jeho minulosť, inšpiroval sa ňou a zaujímavé podnety uchoval vo vlastnej autorskej povesti.

Tvojou prvou úlohou bude pomocou rôznych zdrojov (encyklopédia, regionálna literatúra, internet) objavovať významné medzníky Kapušianskeho hradu od jeho najstarších čias. Získané informácie o udalostiach a osobnostiach si pozorne zapisuj do programu Word.

Pracuj 30 minút, potom si svoje zistenia porovnaj so spolužiakmi. Na záver si vyber jednu udalosť, ktorá ťa najviac zaujala a budeš sa jej podrobnejšie venovať na ďalšej vyučovacej hodine.

4. vyučovací hodina: Na tejto vyučovacej hodine budeš musieť popremýšľať o vybranej udalosti okolo Kapušianskeho hradu, zvoliť si hlavné i vedľajšie postavy a správne umiestniť statický opis. Aby sa ti darilo, odporúčame ti, aby si si prečítal úryvok Čarovný lukostrelec od Caroly Omanovej na strane 58 v tvojej učebnici.

Po prečítaní ukážky začni rozvíjať vlastný príbeh povesti o Kapušianskom hrade podľa zvoleného námetu a pokynov v 1. odseku. Sústreď sa na dobovú vierohodnosť hlavných a vedľajších postáv.

5. vyučovací hodina: Pokračuj v tvorbe konceptu svojej povesti o Kapušianskom hrade, svoju pozornosť sústreď na rozvíjanie hlavnej dejovej línie podľa zvoleného námetu. V prípade potreby ti pomôže tvoja pani učiteľka.

6. vyučovací hodina: Aj keď je povesť epickým žánrom, môže mať aj podobu básne. Možno nájdeš vhodnú inšpiráciu pre vlastnú povesť, ak si prečítaš ukážku Povest' o Rune od Štefana Žáryho v tvojej učebnici na strane 51. Inšpiruj sa lyrickým príbehom a pokús sa zakomponovať zaujímavú ženskú postavu do príbehu svojej povesti o Kapušianskom hrade.

Ak máš odvahu, môžeš si vyskúšať tvorbu povesti vo viazanej umeleckej reči. Aj teraz ti ochotne pomôže tvoja pani učiteľka.

7. vyučovacia hodina: Teraz si pozorne prečítaj ukážku Krásna hôrka, horká kôrka od Petra Jaroša v tvojej učebnici na strane 62. Prostredníctvom tejto ukážky by si si mal uvedomiť rozdiel medzi povestou – v jej príbehu prevládajú historické motívy a v popredí je dej, ktorý sa vzťahuje k istému miestu alebo postave a historickou poviedkou – založenej na rozvíjaní medziľudských vzťahov, prípadne iných motívov v určitom historickom období.

A teraz si na internete vyhľadaj rôzne povesti o slovenských hradoch a zámkoch. Presvedč sa, či existuje povesť o Kapušianskom hrade. Prečítaj si viaceré povesti, porovnaj, v čom sa podobajú a v čom sa líšia. Hľadaj inšpiráciu pre ďalšiu tvorbu vlastnej povesti o Kapušianskom hrade.

Porad' sa o svojich zámeroch s vyučujúcou. Ešte raz si premysli obsah svojej povesti, potom zostav osnovu príbehu o Kapušianskom hrade a odošli ju mailom svojej vyučujúcej na kontrolu.

8. vyučovacia hodina: Postupuj v tvorbe vlastnej povesti o Kapušianskom hrade, rešpektuj pokyny vyučujúcej v súvislosti s vytvorenou osnovou. Zameraj sa na tvorivú prácu s jazykom, používaj prívlastky, prirovnania, kontrasty, personifikáciu, obmieňaj autorskú reč s rečou postáv (monológy, dialógy). Starostlivo vyberaj slová zo slovnej zásoby. Tvor kratšie vety – sú dynamické. Koncept práce odošli vyučujúcej na kontrolu.

9. vyučovacia hodina: Urob požadované korektúry v koncepte svojej povesti o Kapušianskom hrade, uprav písmo, zarovnaj text po ľavej i pravej strane, po vykonaných úpravách svoju povesť vytlač a vyzdob ju vhodnou ilustráciou. Potom sa priprav na prezentáciu – dramatizované čítanie povesti na ďalšej vyučovacej hodine.

10. vyučovacia hodina: Na tejto vyučovacej hodine prednes svoju povesť o Kapušianskom hrade, pozorne si vypočuj aj svojich spolužiakov. Všimni si, aká je atmosféra v triede a s čím súvisí (obrázky dobových kostýmov, obrazy dávných zbraní ... – pomoc od dejepisárov). V hodnotiacej časti vyjadri svoje názory, postrehy, rady, pocity a dojmy k čiastkovým aktivitám, svojmu výstupu i prezentácii svojich spolužiakov. Porovnaj prácu na vyučovacích hodinách SJL v rámci projektu s vyučovacími hodinami v iných predmetoch. Na záver odovzdaj svoju povesť na spracovanie do spoločnej zbierky povestí za triedu pod názvom Povesti o Kapušianskom hrade.

Poznámky k realizácii. Žiaci si najprv preštudovali pracovný list a aktivitu začali pátraním po histórii Kapušianskeho hradu z rôznych zdrojov – z odbornej i umeleckej literatúry, z internetu. V ďalšej časti žiaci využívali získané poznatky pri tvorbe autorskej povesti o Kapušianskom hrade. Na kontrolu a konzultácie sme využívali dištančnú formu vzdelávania (**Príloha 8** Ukážka žiackej autorskej povesti o Kapušianskom hrade).

Prezentácia. Žiaci prezentovali výsledky svojej práce pred kolektívom spolužiakov, zahrli sa na spisovateľov a súťažili v dramatizovanom čítaní svojej povesti. V záverečnej fáze hodiny vyjadrovali pozitívne hodnotiace postoje, boli kritickí k vlastným nedostatkom v oblasti literárnej teórie, ale potešil ich prínos vlastnou povestou do regionálnych dejín obce Kapušany.

Didaktická analýza. Nová literárno-historická téma žiakov 6. ročníka od prvej chvíle zaujala. Po preštudovaní pracovného listu sa usilovne pustili do práce. Každý žiak mohol

postupovať podľa vlastného tempa, samostatne alebo vo dvojici, a to sa im páčilo. Problémové úlohy z literatúry i národnej histórie riešili bez ťažkostí. Sami žiaci boli prekvapení, koľko zaujímavých informácií získali o Kapušianskom hrade a jeho histórii. Samostatne objavili 10 dôležitých faktov od obdobia jeho postavenia v 13. storočí po príkaz na jeho zbúranie v roku 1715. Počas blokového vyučovania sme mohli dobre pozorovať a riadiť prácu žiakov. Na hodinách prevládala pokojná pracovná atmosféra, žiaci získavali nové skúsenosti, osvojovali si nové metódy práce a boli maximálne kreatívni. Práca podľa úloh v pracovnom liste ich oslovila, žiaci pociťovali viac voľnosti ako na klasických vyučovacích hodinách. Niektorí sa spočiatku nevedeli celkom odpútať od zvoleného námetu a prepojiť ho s fabulou povesti, vyžadovali väčšiu pomoc od vyučujúcej, kým problém prekonali. Svoje povesti na záver vyzdobovali vlastnou ilustráciou. V záverečnej fáze žiaci vyjadrovali pozitívne hodnotiace postoje k realizovanej aktivite i výsledkom svojej práce, zaujal ich náš nápad uskutočniť hodinu literatúry v prepojení s históriou regiónu. Osobitne pozitívne na žiakov zapôsobila výzdoba triedy na poslednej vyučovacej hodine – predmety, obrazový materiál a ďalšie pomôcky nám poskytla kolegyňa dejepisárka. Konštatujeme, že didaktický zámer bol splnený, žiaci si obohatili svoje literárne vedomosti vlastnou aktívnou prácou a čo je najdôležitejšie, každý žiak bol spokojný s výsledkom svojej práce a mohol zažiť pocit úspechu. Do zbierky povestí nebola zaradená práca jedného žiaka, lebo nedodrжал termín odovzdávania prác, čo ho v konečnom dôsledku aj mrzelo.

2.9 Prierezová téma č. 9: Módna prehliadka

Ročník: šiesty

Obdobie realizácie: máj

Ciele pre žiaka:

1. Pri spracovaní úlohy využiť jazykové vedomosti na tvorbu informačných a opisných slohových útvarov súvisiacich s prípravou a propagáciou žiackej módnej prehliadky.
2. Zrealizovať módnu prehliadku – pripraviť modely, program, miestnosť, pozvánky darčeky pre hostí.

Motivácia. Na motiváciu k aktivite sme využili opakovanie základného učiva z jazykovej zložky predmetu SJL – tvorbu krátkych informačných a opisných slohových útvarov. Potom sme žiakov oboznámili s projektovými aktivitami, v rámci ktorých si netradične upevnia jazykové učivo a budú sa môcť podľa svojich možností a schopností podieľať na organizovaní skutočnej módnej prehliadky, prípadne vystúpiť na móle s vlastným modelom.

Pracovný list pre žiaka

Milý žiak, tvoje dve panie učiteľky ti v rámci novej projektovej aktivity Módna prehliadka ponúkajú ďalšie zaujímavé úlohy, ktoré ti umožnia netradičným spôsobom zopakovať si základné učivo z jazykovej zložky predmetu SJL – tvorbu krátkych informačných a opisných slohových útvarov, ale aj podľa svojich možností a schopností sa budeš môcť podieľať na organizovaní skutočnej módnej prehliadky, prípadne vystúpiť na móle s vlastným modelom.

Pozorne si preštuduj nasledujúci postup práce:

1. vyučovacia hodina – najprv si vypočuj úvodné slovo k projektovej aktivite od svojich dvoch vyučujúcich, potom si vyber jednu problémovú úlohu k téme podľa záujmu a hneď si urob zoznam pracovného materiálu, potrebného na jej riešenie. Tu sú úlohy na výber:

- Urob koláž módnych výstrižkov z novín/módneho časopisu
- Priprav si výstižný opis vybraných módnych hitov

- *Vytvor plagát módy pod názvom Trendy ...*
- *Priprav si zaujímavý módný model pre mladých a natrénuj si jeho predvedenie*
- *Zostav si scenár módnej prehliadky a nacvič si správne moderovanie*
- *Vytvor plagát o realizovaní módnej prehliadky*
- *Napiš pozvánky pre vybraných hostí*
- *Zachyť prácu žiakov na úlohách a módnú prehliadku v zaujímavých fotografiách*

2. vyučovacia hodina – zapoj sa do pracovnej skupiny spolužiakov, ktorí riešia tú istú úlohu, pracuj v tíme, prispej svojimi nápadi, využij svoje vedomosti a kreativitu.

3. vyučovacia hodina – daj skontrolovať čiastkové riešenie úlohy svojej vyučujúcej, ďalej postupuj podľa jej pokynov.

4. vyučovacia hodina – prezentuj svoju prácu pred kolektívom spolužiakov so stručným komentárom, vymeň si pracovné skúsenosti so spolužiakmi.

5. vyučovacia hodina – založ si pracovnú skupinu na facebooku a vymeň si pracovné skúsenosti z témy/riešenia svojej úlohy so spolužiakmi; diskutuj vecne, vyjadruj svoje názory, dojmy a pocity; sleduj diskusiu ďalších spolužiakov a zapoj sa do debaty.

6. vyučovacia hodina – zapoj sa do celotriednej tvorby plagátu ako formy oznámenia o organizovaní módnej prehliadky.

7. vyučovacia hodina – zapoj sa do tvorby scenára na módnú prehliadku, rozdávania pozvánok pre hostí na túto aktivitu, podieľaj sa aj na výzdobe miestnosti (školská jedáleň) na módnú prehliadku a výbere hudby.

8. vyučovacia hodina – zúčastni sa generálky módnej prehliadky.

9. vyučovacia hodina – predveď sa na móle alebo ako zvedavý divák na módnej prehliadke, vyjadri svoje pocity a dojmy.
Prajeme ti veľa zábavy pri tvorivej práci.

Poznámky k realizácii. Žiaci si preštudovali pracovné listy, vybrali si jednu problémovú úlohu na riešenie podľa vlastného záujmu. Potom si urobili zoznam pracovného materiálu, potrebného na jej riešenie a pustili sa do práce. Priebežne využívali konzultácie so svojou vyučujúcou (**Príloha 9** Ukážka žiackeho plagátu a fotodokumentácia z módnej prehliadky).

Prezentácia. Táto časť projektovej aktivity bola pre žiakov najlákavejšia. Na otvorenej hodine sa predstavili ako moderátori, redaktori, módni návrhári, chlapci i dievčatá predstavovali vlastné modely a do prezentácie nenásilne zapájali aj hostí otvorenej hodiny. Na záver v riadenej diskusii vyjadrovali pozitívne hodnotiace postoje.

Didaktická analýza. Žiaci tejto triedy riešili už niekoľko zaujímavých úloh v rámci nášho modelu Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy v predmete SJL. Pozitívne hodnotíme, že žiaci opäť prejavili spontánny záujem o novú prierezovú tému a jej čiastkové problémové úlohy. Ukázalo sa, že nenásilnou formou žiaci dokážu prakticky aplikovať nielen svoje jazykové vedomosti (napr. pri tvorbe krátkych informačných a opisných slohových útvarov), ale preukázať aj svoje kreatívne myslenie a praktické zručnosti pri organizovaní módnej prehliadky. Nebolo žiaka, ktorý by nebol k úlohám pozitívne motivovaný. Najväčšiu radosť

žiaci prejavovali pri predvážaní jednotlivých modelov, a to aj vďaka publiku – pozvaným spolužiakom zo siedmeho ročníka, ktorí si neskôr zorganizovali podobné podujatie. Záverom konštatujeme, že didaktický zámer pre zúčastnených žiakov bol splnený. Žiakom sa úlohy páčili, o čom svedčil nielen záujem o ich riešenie, ale aj pozitívne hodnotiace postoje. Menším problémom bola téma hlavných moderátorov – bola to ich prvá skúsenosť v úlohe moderátora na verejnosti.

ZÁVER

V rámci predmetu slovenský jazyk a literatúra sme na ZŠ s MŠ Kapušany realizovali so žiakmi 5. – 9. ročníkov počas dvoch školských rokov nový spôsob získavania poznatkov a osvojovania si kompetencií potrebných pre život pod názvom **Mladý bádateľ z tvorivo-humanistickej školy**. Projektové aktivity boli v súlade s tematickým výchovno-vzdelávacím plánom predmetu SJL v jednotlivých ročníkoch a stali sa súčasťou školského vzdelávacieho programu v danom predmete. Každá aktivita má jednoznačne formulované edukačné ciele, pokyny pre učiteľa na riadenie práce žiakov, pracovný list pre žiaka, ktorý ho vedie k tvorbe konkrétneho výstupu z aktivity, a didaktickú analýzu. Všetky projektové aktivity sme realizovali dve vyučujúce v rámci blokového vyučovania, do niektorých sa zapojila aj tretia vyučujúca predmetu SJL na škole, čím je praxou potvrdené, že aktivity sú atraktívne, realizovateľné, pozitívne motivujú k práci nielen učiteľa, ale i žiaka – talentovaného, priemerného, problémového i slabšie prospievajúceho.

Vzhľadom na rozsah práce sme priblížili deväť prierezových tém pre 5. a 6. ročník, ktoré odporúčame na začlenenie do ŠkVP a tematických výchovno-vzdelávacích plánov predmetu SJL v školskom roku 2012/2013 (realizované prierezové témy v 7. - 9. ročníku plánujeme publikovať v krátkom čase). Prínos nášho modelu vyučovania vidíme v tom, že žiaci si na základe vlastnej aktivity osvojovali jednoduché vedeckovýskumné metódy, ako je objavovanie, získavanie informácií z primárnych a sekundárnych zdrojov, pozorovanie, analýza a syntéza, ktoré smerovali k rôznym formám prezentácií originálnych žiackych výtvorov s pohotovou žiackou argumentáciou, reflexiou a sebareflexiou. Žiaci sa naučili vyjadrovať hodnotiace postoje a kritické myslenie, pracovať samostatne, vo dvojiciach i v tíme spolužiakov, vystupovať na otvorených hodinách s prezentáciou svojej práce, pohotovo reagovať na podnety spolužiakov i učiteľov, obhajovať zvolené postupy a spracovanie informácií. Uvedené kompetencie si, samozrejme na rôznej úrovni, mohol osvojiť každý žiak, podobne ako aj základné komunikatívne zručnosti – čítanie s porozumením, písanie a hovorenie. Pozitívne ohlasy na aktivity potvrdzujú náš zámer, že aj predmet slovenský jazyk a literatúra môže byť pre učiteľov i žiakov príťažlivý, čo bolo zakaždým potvrdené aj na základe vyjadrovania hodnotiacich postojov pozvaných učiteľov i žiakov na otvorených hodinách.

Kým doteraz bola pre žiakov jediným zdrojom poznatkov *učebnica, prípadne slovo učiteľa*, počas riešenia projektových úloh žiak postupoval samostatne pomocou pracovného listu, aktívne sa podieľal na získavaní nových vedomostí a zručností, sám riadil a usmerňoval svoju prácu, sám rozhodoval o tom, či chcel pracovať samostatne, vo dvojici, v homogénnych alebo heterogénnych skupinách, sám hľadal a spracúval informácie z dostupných zdrojov, a to všetko v novom type vyučovacej hodiny – v blokovom vyučovaní s dvomi vyučujúcimi v triede. Pripojenie ďalšej vyučujúcej k niektorým aktivitám považujeme za veľký úspech a mimoriadnu inšpiráciu nielen pre žiakov, ale aj ďalších pedagógov. Správne sme predpokladali, že netradičná forma vyučovania a inovatívne organizované vyučovanie bude zaujímavé nielen pre nás, lebo sme mohli poznávať osobnosť žiaka z úplne iného uhla pohľadu, ale aj pre žiaka, ktorý sa mohol presvedčiť, že na základe prežívania pestrej škály citov a pocitov z vlastnej práce poznatky nadobudli pre neho novú hodnotu a predovšetkým spôsob ich získania zanechal u žiaka nielen trvalú emocionálnu stopu, ale zabezpečil oveľa dlhšiu trvácnosť všetkých získaných poznatkov a skúseností.

Publikovaním našich dvojročných pedagogických skúseností sa možno naplní náš ďalší zámer: motivovať pedagógov k tímovej spolupráci nielen na školách, ale aj medzi školami,

čo sa v súčasnosti považuje za základnú charakteristiku učiacej sa školy – kde sa „*učitelia učia nielen z podnetov zvonku, ale najmä jeden od druhého, ... konkrétne diskutujú..., spoločne plánujú, overujú a hodnotia vyučovací proces ...*“,¹⁹ čo prispeje k rastu učiteľskej profesionality i rastu kvality škôl.

¹⁹ KOSOVÁ, B.: Celoživotný rozvoj učiteľa. In: *Pedagogické rozhľady*, ročník 20, 2001, č. 4, s. 4. ISSN 1335 – 0404.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BLAŠKO, M.: *Úvod do modernej didaktiky I*. 16.11.2011. [online]. 154 s. Dostupné na internete: <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low=&menu=1310>> [cit. 2012-05-06].
2. ĎURIČEKOVÁ, M.: Aktivity učiteľa a rozvoj tvorivosti žiakov. In: DARÁK, M.: *Aktuálne trendy v teórii výchovy*. Zborník príspevkov z medzinárodného vedecko-teoretického seminára. Prešov : FHPV PU v Prešove, 2004. 269 s. ISBN 80-8068-256-9.
3. GAVORA, P.: *Učiteľ a žáci v komunikaci*. Brno : Paido, 2005. 165 s. ISBN 80-7315-104-9.
4. KOSOVÁ, B.: *Humanizačné premeny výchovy a vzdelávania na 1. stupni ZŠ*. B. Bystrica : Metodické centrum v Banskej Bystrici, 1996. ISBN 80-83464-28-8.
5. KOSOVÁ, B.: Celoživotný rozvoj učiteľa. In: *Pedagogické rozhľady*, ročník 20, 2001, č. 4, s. 1 - 5. ISSN 1335 – 0404.
6. MAČURA, I.: Vzdelávanie pre 21. storočie na Slovensku. In: *Učiteľské noviny*, 49, 11. 2. 1999, č. 6, s. 8.
7. PETLÁK, E.: Didaktika súčasnosti a budúcnosti. In: PETLÁK, E. a kol.: *Kapitoly zo súčasnej didaktiky*. 1. vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo Iris, 2005. 189 s. ISBN 80-89018-89-0.
8. PETRÍKOVÁ, D. et al.: *Štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra*. (Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia). Príloha ISCED 2. Bratislava : ŠPÚ, 2009. 139 s. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.statpedu.sk>>
9. POL, M. - LAZAROVÁ, B.: *Spolupráca učiteľov - podmienka rozvoja školy*. Prešov : Metodické centrum v Prešove, 2000. 93 s. ISBN 80-8045-192-3.
10. TOMENGOVÁ, A.: Profesionálny rozvoj učiteľa v kontexte výsledkov výskumu TALIS. In: *Pedagogické rozhľady*, ročník 20, 2001, č. 4, s. 8 – 11. ISSN 1335 – 0404.
11. TUREK, I.: *Didaktika*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava : Iura Edition, spol. s r.o., 2010. 598 s. ISBN 978-80-8078-322-8.
12. TUREK, I.: *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania*. Druhé doplnené vydanie. Bratislava : Združenie pre vzdelávanie Edukácia, 1998. 328 s. ISBN 80-88796-89-X.
13. ZELINA, M.: Nové trendy pedagogiky v kontexte európskeho a svetového vývoja. In: *Technológia vzdelávania*, 4, 1996, č. 5, s. 3. ISSN 1335-003X.
14. ZELINOVÁ, M. - ZELINA, M.: *Tvorivý učiteľ*. 1. vydanie. Bratislava : Metodické centrum mesta Bratislavy, 1997. 78 s. ISBN 80-7164-192-8.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Ukážka žiackej práce s elektronickým slovníkom

Príloha 2 Dve ukážky žiackej autorskej rozprávky

Príloha 3 Gramatické tabule dvoch mladých jazykovedcov

Príloha 4 Fotodokumentácia z exkurzie

Príloha 5 Ukážky žiackeho hodnotiaceho postoja

Príloha 6 Fotodokumentácia z literárnej exkurzie v Prešove

Príloha 7 Ukážka žiackej práce a fotodokumentácia z prezentácie úlohy

Príloha 8 Ukážka žiackej autorskej povesti o Kapušianskom hrade

Príloha 9 Ukážka žiackeho plagátu a fotodokumentácia z módnej prehliadky

Príloha 1 Ukážka žiackej práce s elektronickým slovníkom

Briškárová

Priezvisko **BRIŠKÁR** sa na Slovensku v roku 1995 nachádzalo 55×, celkový počet lokalít: 7, v lokalitách:

[BARDEJOV](#), okr. [BARDEJOV](#) – 23×;

[REŠOV](#), okr. [BARDEJOV](#) – 18×;

SÍDLISKO KVP (obec [KOŠICE](#)), okr. [KOŠICE](#) – 4×;

[PODHORANY](#), okr. [PREŠOV](#) – 3×;

JUH (obec [KOŠICE](#)), okr. [KOŠICE](#) – 3×;

[ŇAGOV](#), okr. [HUMENNÉ](#) (od r. 1996 [MEDZILABORCE](#)) – 2×;

[ŽARNOV](#), okr. KOŠICE-VIDIEK (od r. 1996 KOŠICE - OKOLIE) – 2×;

Priezvisko **BRIŠKÁROVÁ** sa na Slovensku v roku 1995 nachádzalo 33×, celkový počet lokalít: 7, v lokalitách:

[BARDEJOV](#), okr. [BARDEJOV](#) – 17×;

[REŠOV](#), okr. [BARDEJOV](#) – 9×;

[ŇAGOV](#), okr. [HUMENNÉ](#) (od r. 1996 [MEDZILABORCE](#)) – 2×;

JUH (obec [KOŠICE](#)), okr. [KOŠICE](#) – 2×;

[ŽARNOV](#), okr. KOŠICE-VIDIEK (od r. 1996 KOŠICE - OKOLIE) – 1×;

[PODHORANY](#), okr. [PREŠOV](#) – 1×;

SÍDLISKO KVP (obec [KOŠICE](#)), okr. [KOŠICE](#) – 1×;

Toto o svojom priezvisku zistila žiačka T. Briškárová z obce Podhorany

Príloha 2 Dve ukážky žiackej autorskej rozprávky

O Domínikovi a vernom priateľovi Petrovi

Čarodejnica Simona bola z rodu zlých čarodejníc, a tak každému robila zle. Najviac svojimi zlými skutkami ubližovala dvom kamarátom, Viktorke a Patrikovi.

Jedného dňa sa už na to nemohol pozerat' starší Viktorin brat, a tak vyhlásil vojnu zlej Simone. Za pomoci verného psieho priateľa Petra sa spolu vybrali hľadať zľú čarodejnicu. Išli spolu tri dni a tri noci, až došli k Simoninmu domu. Všade bolo ticho, čarodejnicu nenašli, a tak vošli do domu. Prešli po celom dome a nič nenašli. Vtom sa strhol vietor a hluk. Zrazu sa na oblohe objavila Simona a spustila krik: „Kto ste a ako sa opovažujete vojsť do môjho domu, neviete, čo je slušnosť? Začarujem vás všetkých na zvieratá, na ktoré práve myslíte.“ Simona začala s čarovaním, nevedela však, že na kamarátov čary neplatia, lebo sú pred čarami chránení verným priateľstvom. Čary, ktorými chcela Simona začarovať priateľov, sa otočili proti nej a premenila sa na malú sivú myšku. Myšku verný kamarát Peter tak vystrašil, že spadla do veľkej priepasti a už ju nikto nikdy nevidel.

Tak kamarátstvo zvíťazilo nad zlou čarodejnicou. A ako to chodí v rozprávkach, všetci žili šťastne, až kým nepomreli.

B. Krochtová

Nešťastný drak

Kde bolo, tam bolo,
za horami, za dolami,
býval v jaskyni drak
s tromi hlavami.
Ľudia sa ho báli,
lebo mal čudné hlavy.
Z prvej hlavy
voňavý dym sa valí,
z druhej hlavy
blesky, hromy vrčia,
až na zemi stromy kričia.
Tretia hlava guľatá
leje vodu zafarbenú do zlata.
Drak je z toho nešťastný,
prosí škriatka: „Pomôž mi!“
Chcem byť k ľuďom milý,
aby sme sa všetci ľúbili.“
Škriatok húta, rozmýšľa:
„Premeň hlavy na ihriská
a choď k deťom na sídliská.
Keď tam prídeš, hraj sa s nimi,
tancuj krokmi dunivými,
spievaj ohňom, ktorý chladí,
aby ste sa mali radi.“

B. Kokošková

Príloha 3 Gramatické tabule dvoch mladých jazykovedcov

Vzor hrdina			
	Spisovný vzor - sg.		Slovo z nárečia - sg.
N	hrdina	N	gazda
G	hrdinu	G	gazdu
D	hrdinovi	D	gazdovi
A	hrdinu	A	gazdu
L	(o) hrdinovi	L	(o) gazdovi
I	hrdinom	I	gazdom

Vzor hrdina			
	Spisovný vzor - pl.		Slovo z nárečia - pl.
N	hrdinovia	N	gazdove
G	hrdinov	G	gazdoch
D	hrdinom	D	gazdom
A	hrdinov	A	gazdoch
L	(o) hrdinoch	L	(o) gazdoch
I	hrdinami	I	gazdami

Podobnosti: zhodné sú všetky prípony v sg.

zhodné sú prípony v D, L a I v pl.

Rozdiely: v troch pádoch v pl.

- v N pl. je v nárečovom slove prípona –ove za spisovnú príponu –ovia
- v G pl. je v nárečovom slove prípona –och za spisovnú príponu –ov
- v A pl. je v nárečovom slove prípona –och za spisovnú príponu –ov

Vypracovali: K. Michňáková
P. Ivanecký

Príloha 4 Fotodokumentácia z exkurzie

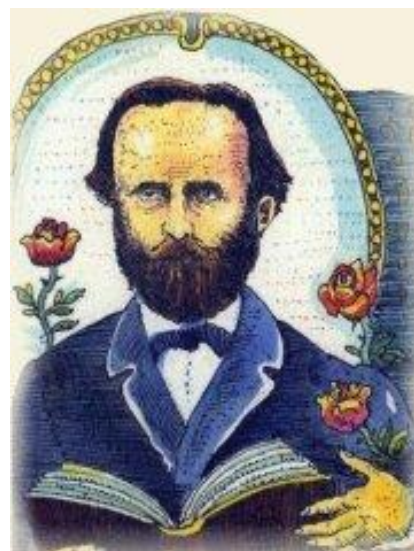

Naši výletníci v rozprávkovej dedinke Habakuky na Donovaloch

Foto: Z. Miškovicová

Príloha 5 Ukážky žiackeho hodnotiaceho postoja

Tento autor na mňa pôsobí ako sebavedomý, zásadový človek s prísny výrazom tváre – uvádza žiačka I. Vojteková.

Na tomto obrázku na mňa pôsobí autor ako čestný, pracovitý, milosrdný, tolerantný, múdry, rozumný a zodpovedný.

A na tomto obrázku pôsobí na mňa autor ako prísny a nespravodlivý.

Uvádza žiačka T. Briškárová

Príloha 6 Fotodokumentácia z literárnej exkurzie v Prešove

Naši žiaci v meste Prešov nacvičujú Čitariádu.

Posledný okamih z aktivity našich šiestakov

Foto: Z. Miškovicová

Príloha 7 Ukážka žiackej práce a fotodokumentácia z prezentácie úlohy

O pyšnej lampe

Na stole stála svietiaci lampa, čistá a vyleštená. Jej svetlo bolo žiarivé a dopadalo na stôl aj do celej izby. Lampa bola na seba veľmi pyšná. Ani stôl, ani knihy nesvietili, len ona žiarila. Povedala: „Pozrite sa na mňa, nikto z vás nevie svietiť. Svetím viac ako mesiac na oblohe i s hviezdami. Viem svietiť tak ako slnko!“

Kým sa tak chválila, pri stole sa hralo malé mačiatko. Zatiaholo za cíp obrusu a bác!

Lampa spadla a zhasla. „Prečo nám teraz nesvietiš?“ spýtala sa kniha. „Už zo mňa nikto nemôže čítať, keď nesvietiš! Ale pozri sa, mesiac svieti ďalej! Stačilo malé mačiatko, aby ťa sfúklo, ale mesiac, hviezdy aj slnko vyžarujú svetlo stále.“

POUČENIE: Pýcha predchádza pád

Autorkou bájky je žiačka K. Balogová

A toto sú naši chlapci šiestaci a ich Ezop

Foto: Z. Miškovicová

Príloha 8 Ukážka žiackej autorskej povesti o Kapušianskom hrade

Kapušíansky hrad

Nad obcou Kapušany na výbežku lesa sa vypína stredoveký hrad. Ide o pomerne dobre zachovanú zrúcaninu hradu. A toto je povest' o jeho vzniku.

Jedného krásneho dňa sa na kopci, kde stojí hrad, prechádzal malý Jerguš so svojimi ovečkami. Jerguš bol veselý chlapec. Na kopci si trochu zdriemol a sníval sa mu sen: prišli k nemu tri víly a požiadali ho, aby išiel za jedným starčekom, ktorý bol chorý a nevládny. Vtom sa zobudil na štekot psov. Najskôr snu nechcel veriť. Potom si to premyslel, premietol sen ešte raz v hlave a rozhodol sa ísť toho starčeka hľadať.

Jerguš ho hľadal najprv v blízkosti lesa a na kopci, kde bol so svojimi ovečkami. Lenže už sa stmievalo a musel ísť odvieť ovečky do maštal'ky. Všetky ovečky vrátil. Ako sa tak vracal domov, po ceste stretol starčeka ako zo svojho sna. Bol presne taký istý, ako v jeho sne, a mal so sebou ťažké drevo, ktoré niesol z lesa. Jerguš pomohol starčekovi a jeho drevo bezpečne priniesol domov. Starček sa Jergušovi poďakoval za pomoc.

O niekoľko dní sa to zopakovalo, lenže tentoraz Jerguš neobišiel naprázdno, lebo ten starček nebol len taký obyčajný, bol to bohatý a urodzený pán. Keďže bol Jerguš taký dobrý a jediný, ktorý mu pomohol, starček ho odmenil tým, že mu dal postaviť hrad na tom kopci, kde pásol svoje ovečky. Hrad Jerguš pomenoval po starčekovi Kapušiansky. Tak sa volal ten urodzený starček.

Jerguš a deduško po dokončení hradu žili v ňom šťastne. Jerguš sa oženil a žili tam spolu, až kým nezomreli.

Povest' o Kapušianskom hrade vytvorila žiačka K. Balogová

Príloha 9 Ukážka žiackeho plagátu a fotodokumentácia z módnej prehliadky

Jeden z výstupov tvorivej dielne – plagát Módne trendy

Na móle bolo naozaj veselo

Foto: Z. Miškovicová